

Új dimenziók,
Petőfi-ihletések
és születésnap | **4.**

Erdélyi Miklós
és a váradí teátrum | **26.**

Rahmanyinov,
az utolsó romantikus | **29.**

Bőgőjével bejárta
a nagyvilágot – Sztojka
Tamás | **32.**

Várad *folyóirat*

Kulturális, közéleti havilap • Nagyvárad, 2022. április • II. (XXI.) évfolyam 4. (205.) szám • **Ára 10 lej**

Levelek Arany Jánoshoz

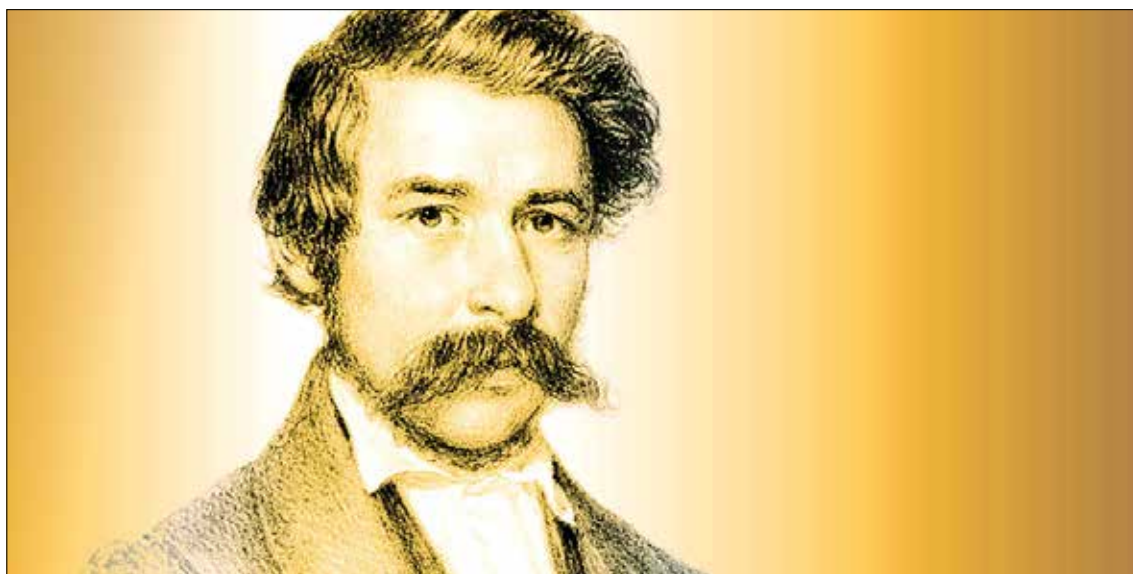
V–VIII. osztályos diákoknak hirdet pályázatot a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár gyermekrészlege Arany János költő születésének 205., illetve halálának 140. évfordulója alkalmából. A könyvtáros szervezők arra biztatják a tanulókat, hogy **március 2. és szeptember 30. között** írjanak levelet *Kedves Arany János!* címmel, s juttassák el azt személyesen a megyei könyvtár gyermekrészlegén megtalálható „arany-dobozba”, vagy küldjék el az arany.levelek2022@gmail.com e-mail-címre.

Formai kitétel: legfeljebb egy A4-es lap (miniszterívnyi) terjedelem, olvasható kézírás vagy nyomtatva 12-es betűméret, Times New

Roman betűtípus, legtöbb 3000 leütés. A levélén tüntessék fel a nevüket, iskolájuk pontos megnevezését, azt, hogy hányadik osztályba járnak, illetve telefonszámukat, e-mail-címüket.

A kiemelkedő írásokat értékes könyvekkel jutalmazza, egyúttal jutalomként felajánlandó könyveket is szívesen fogadnak a szervezők. A legjobb leveleket lapunk is közölni fogja. A fődíj tartalmazza a *Nagyvárad krónikája* című kötetet, melynek dedikált példányát a szerző, Kormányos László történelemtanár ajánlotta fel.

Eredményhirdetés online 2022. október 14-én, díjátadás október 21-én a megyei könyvtárban.

Fizessen elő lapunkra!

A *Várad folyóirat* előfizetési díja: 3 hónapra 25 lej, 6 hónapra 50 lej, 1 évre 100 lej. A lap előfizethető a Gheorghe Șincai Megyei Könyvtár pénztárában készpénzzel vagy postán pénzesutalvánnyal (mandat postál), az előfizető nevének és pontos lakcímé-

nek, valamint az „Abonament Várad” megjegyzésnek a feltüntetésével: Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Oradea; CUI 4687188; Cod IBAN: RO66 TREZ07621G330800XXXX, Trezoreria Oradea. Az előfizetők a lapot postán kapják meg.

HIBAIGAZÍTÁS • Márciusi számunk *Örömmunka* c. cikkének alcímében szerkesztői figyelmetlenség miatt tévesen szerepel a 25-ös szám. Amint a szerző a cikk-

ben is leírja, a Nagyvárad Táncegyüttes húszéves. Minden érintettől és az olvasóktól elnézést kérünk az elírásért.

Kultúra

4. Új dimenziók, Petőfi-ihletések és születésnap – Frissült a Tibor Ernő Galéria alkotócsapata

Biharország – Hagyomány

6. Tánclépésekbe menekített megmaradás – Tavaszváró néptáncfesztivál Székelyhídon

Könyvespolc

8. Tizekét kagyló, tizenkét gyöngyszem – Varga Melinda verseskötete
9. Hajdánvolt szeminaristák – A 230 éves váradai görögkatolikus papnevelde növendékeiről
10. Újabb kötetekkel bővült a magyar nyelvű kínálat – A megyei könyvtár polcain találtuk

Kultúra

11. A képes beszéd csapdái – Tiszta beszédre buzdít Molnár Judit

(Fény)képes krónika

12. Húsvéti locsolkodás – Kerekes István fotója és története

Irodalom

13. Márton Tímea két prózája
16. Vendi meg az a keddi gulyáslé – Petrusák János prózája
17. Verscsokor Csávossy György Istvántól
19. Tóth Ágnes versei

Kultúra

20. Fotóriporterek tárlata a magyar sajtó napján
22. A Hóbanévad költője – Varga Melinda esszéje Kinde Annamáriáról

História

24. Adatok a XVI. századi (Máramaros) Szigetről (2.) – A Kaposvári Egyetem kutatóinak tanulmánya – befejező rész
26. Erdélyi Mikolós és a váradai teátrum – Egy színigazgató sorsa

Zene

29. Rahmanyinov, az utolsó romantikus – A hónap zeneszerzője

Biharország – Szomszédoló

32. Bőgőjével bejárta a nagyvilágot – Sztojka Tamás a szimfonikus és a cigányzenében is otthon van

Biharország – Portré

35. Berettyószéplak köztisztelőben álló polgára – Beszélgetés Helmecky Józseffel

Társadalom

37. A közösség tere lett a palota alagsora – Megnyílt az alkotóműhely a római katolikus püspökség székhelyén

Biharország – Üdítő

38. Manet megállapítása – Keresztretjvény nyereménnyel

Társadalom

39. Tart a népszámlálás – Tudnivalók az online kitöltéshez

Várad folyóirat – kulturális közéleti havilap. **Kiadja** a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár – Nagyvárad, Várad Kulturális Folyóirat Részleg. **Intézményfenntartó:** Bihar Megye Tanácsa. **Szerkesztőség és kiadó:** Nagyvárad, Armatei Române utca 1/A, C épület, II. em. 7. ajtó; telefon: 0259/431-257; 0771/269-647. **Postacím:** 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C. **E-mail:** biharmegye@gmail.com; bibliobihor@yahoo.com; **internet:**

www.bibliobihor.ro; www.varad.ro; https://varadbiblioteca.blogspot.com. **Szerkesztőbizottság:** Fried Noémi Lujza, Máté Zsófia, Tóth Hajnal. **Munkatársak:** Darabont Éva tördelőszerkesztő, Megyesi Antónia olvasószerkesztő-korrekter; Barabás Zsuzsa, D. Mészáros Elek, Dérer Ferenc, Kocsis Csaba, Molnár Judit, Tóth Ágnes. Készült a Litera Print Kft. nagyváradai nyomdájában. ISSN 1583-0616

Új dimenziók, Petőfi- ihletések és születésnap

Sok minden történt mostanság a nagyvárad
Tibor Ernő Galéria háza táján. Az *Új dimenziók*
című csoportos kiállításon bemutatkoztak az új
alkotótársak, március 16-án pedig a Petőfi Sándor
élete, költészete ihlette alkotásokból nyílt tárlat.
Nem mellesleg 32 esztendő lett a TEG, a sok
várad által kedvelt magyar közösségi tér
és alkotói kompánia.

A járvány miatt meglehetősen nehéz idő-
ket véselt át a Tibor Ernő Galéria (TEG). Sok
mindent kellett fölfüggeszteni, elhalasztani.
Bonyolulttá váltak a tárlatnyitók is. Sok eset-
ben kénytelenek voltak közönség nélkül, zárt
körben megtartani a vernisszázst. Végso bú-
csút kellett venniük szeretett alkotótársuktól,
Rob Tibortól. Amióta ő távozott e földi létből,
sajnos már hitvese, Rob Ibolya sem tud a régi
lenni, bár a művészet most is menekvést je-
lent számára.

Az utóbbi évek veszteségei miatt nagyon
megfogyatkozott a társaság. Ezért is helyező-
dik nagy hangsúly az új alkotók becsábításá-
ra, idevonzására. **Csathó Töhötöm**, a TEG
művészeti vezetője elmondta: fontos megújítá-
ni, frissíteni a lelkes társaságot, hogy tovább-
vigyék a galéria célkitűzéseit, hogy továbbra

Csathó Töhötöm
a Petőfi 200
megnyitóján

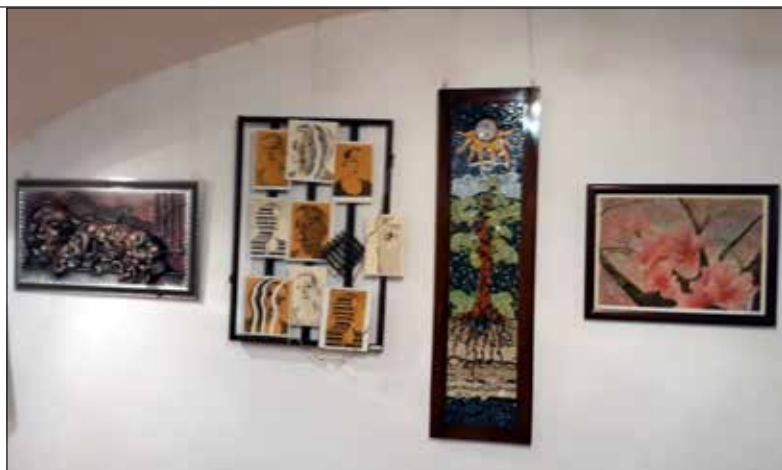
Az új alkotótársak
Csathó Töhötöm
galériavezető
társaságában

is teret adhassanak rendezvényeknek, benne
legyenek ezután is a kulturális vérkeringés-
ben. Hasznosítani szeretnék az új energiákat
is, mindezt folyamatosan megnyilvánuló mű-
vészeti életté alakítva.

Az *Új dimenziók* kiállításon tehát új ar-
cok, új technikák, új szemléletmódok tűntek
fő. Amint a vernisszázson elhangzott: a Tibor
Ernő-sök mindig is több irányból közelítették
meg a művészetet. **Mariana Achim** grafikák
mellett üvegfestéssel is foglalkozik. Elmondta:
dr. Anca Popescunak köszönheti, hogy nyug-
díjas éveiben sikerült rátalálnia az alkotás útjá-
ra. **Csordás Piski Ibolya** újrahasznosítható
anyagokból vegyes technikával készít külön-
leges kreációkat. Furcsa figurái az emberi lé-
lek sötétebb, komorabb, némelykor fájdalma-
sabb rétegeit jelenítik meg. **Madarasi Csilla**
művészetpedagógiát végzett. A kiállításra fő-
leg a női testet ábrázoló grafikákat hozott. Ám
emellett tetoválással is foglalkozik, csodások
az emberi bőrre tetovált rajzai. **Marian Noé-
mi Éva** szerint életének egyik legjobb döntése
volt, hogy csatlakozott a TEG csapatához, hi-
szen itt kedves, nyitott, baráti társaságra lett.

Új dimenziók: új stílusok a TEG-ben

Gyermekkora óta rajzol, fest, szívesen kísérletezik különféle technikákkal. **Dorina Morna** hagyományos módszerekkel készült egyedi stílusú, gyönyörű kalapokkal gazdagította az *Új dimenziók* kollekcióját. Nyitrai Károly pointillista stílusban készült grafikai jellegzetes váradi hangulatokat, épületeket ábrázolnak. A tárlatra hozott olajfestéssel készült képet is. **Szabó Enikő Anna** színes, kerámiadarabokból létrehozott mozaikmunkái (napos-holdas életfa, virágos-madaras, virágos-macskás) harmóniáról, kifinomultságról tanúskodnak.

Csathó Tőhötöm elmondta még: továbbra is várják új alkotók jelentkezését. Nem oklevélhez kötött a tagfelvétel, hanem alkotói munkához, színvonalhoz, kreativitáshoz. Van, akit nekik kell bátorítaniuk, mert visszahúzó-dóbb, vagy mert valamiért elsodorta az élet a művészettől.

A *Petőfi 200* című tárlaton, amint az elnevezés is sejtette, a poéta ihlette képzőművészeti munkákat lehetett megtekinteni. E kiállítás anyagára is a sokféleség jellemző: portré, csendélet, akvarell, nonfiguratív, realista, absztrakt, pasztell. Volt, akit a költő for-

A Petőfi ihlette egyik alkotás

János vitéz – mozaikban

radalmisága, szabadságvágya sarkallt alkotásra. Volt, akit a gyermeki énje, szülői házhoz fűződő kapcsolata, volt, akit a szerelmes versei ihlettek meg inkább. A galéria központi falán látható Petőfi-portréről annak alkotója, Csathó Tőhötöm elmesélte: a Petőfi Sándor alakjáról fennmaradt dagerrotípia inspirálta. Festés közben pedig magyar népzene hallgatott, hogy jobban megragadja Petőfi személyiségét. Mindenki (a TEG régi és új alkotói) a maga módján festette, rajzolta vagy formálta meg az ebben a személyiségben rejlő magyar virtust, illetve mindazt, amit Petőfi lény szimbolizál.

A vernisszázsón Petőfi-versek hangzottak el **Meleg Vilmos** színművész, valamint **Fórián Andrea**, a Sola Fide Keresztyén Kulturális Csoport vezetője előadásában. **Thurzó Sándor József** brácsaművész a szabadságharc szellemiségéhez illő zeneműveket játszott, az ismert Kossuth-nótánál a közönség mindjárt a dal kezdetén énekelni kezdett. A Sola Fide tagjaiként a **Füzesi család** (Edit, Olívia, Csaba) is előadott néhány zeneszámot.

Március 23-án **Gajai Ágnes** és **Csepei Róbert** színművészek zenés műsorral léptek föl a pincegalériában, ekként ünnepelve meg a TEG megalakulásának 32. évfordulóját. A dalok (Máté Péter, Republic stb.) mellett a *Víz és bor*, valamint az *En* című Petőfi-verseket, továbbá *A csók* című novelláskötetből Kosztolányi Dezső-szövegeket építettek be az előadásba.

Tóth Hajnal

Tánclépésekbe menekített megmaradás

A Szabó Ódzsáról elnevezett székelyhídi városi színházban az épület felújítása után különböző témájú és műfajú rendezvényeket tartottak. Bábelőadással, színpadi játékkal, könyvbemutatóval, komolyzenei programmal várták a közönséget az érmelléki városban. Legutóbb, március 6-án néptáncgálának adott otthont a létesítmény.

Tavaszzváro népdal- és néptáncfesztiválként hirdették meg a székelyhídi hagyományörző eseményt. Az Ér Hangja Egyesület szervezésében valósult meg, az Európai Szolidaritási Testület Franciaországból érkezett önkéntesének alapötletéből. A fellépőket Fekete Katalin, a művelődési ház igazgatója mutatta be, és ismertette a színpadon megjelenő koreográfiákat. Kiemelte, hogy a néptánc kultúra láttatása mellett éppolyan fontos a táncosok viselete, amely az évek során valós értékhorozóvá vált, a budapesti Emberi Erőforrások

Minisztériuma és Csoóri Sándor Alap anyagi támogatása révén.

Elsőként a 2013-ban életre hívott székelyhídi Zajgó táncegyüttes vette birtokba a színpadot. Az együttes immár három korcsoport által őrzi a szépet, Béres Csilla csoportvezetőnek, valamint Czapp Hanna és Püsök Julianna pedagógusoknak köszönhetően. A táncosok fejlődéséhez nagyban hozzájárult Gombos András és Jazimiczky Éva, a Szeged Táncegyüttes koreográfusai. A tavaszváro fesztiválon a nagycsoport által bemutatott felcsíki és dél-alföldi táncokat méltán tapsolta meg a közönség, ahogyan a kisebbek által színpadra vitt moldvai táncokat is.

A hagyományörzést 2004 óta művelő érsemjéni Ezüstperje néptáncgyüttes Balazsi József polgármester kezdeményezésére jött létre, Sütő Szabolcs néptáncos irányításával. Már a megalakulást követő évben gyermekcsoport is indult, ily módon biztosítva az utánpótlást. Eleinte szatmári és dél-alföldi táncokkal próbálkoztak, később már tánc-koreográfiákat, tematikus műsorokat vittek színpadra, sikerrel. 2007-ben vették fel az Ezüstperje

A Zajgó nagycsoportja

Magyarpalatkai táncokat jártak a gilicések

nevet, ez a falu határában fellelhető szívós, vadon termő növénynek a megnevezése. A többszörösen díjazott csoport előadásában ezúttal szatmári és kalotaszegi táncokat láthatott a székhelyi közönség.

A Gilice néptáncgyűttes Paptamásiból érkezett a fesztiválra. A 2012-ben alakult együttes húsz gyerekekkel kezdte a tánctanulást, s az évek során négy különböző korcsoport jött létre. A fürge lábúak száma mára már megközelíti a hetvenet. Választható tantárgyként az iskolában is bevezették a néptáncoktatást. A csoport vezetőjének, Bacsó Erikának az irányításával ezúttal magyarpalatkai táncokat adtak elő.

A megyében egyedüli amatőr senior néptáncscsoport, a monospetri Bábota 2015-ben alakult meg Kozák Róbert vezetésével, Sütő Judit és Sütő Szabolcs szakmai irányításával. Később, 2020-ban több fiatal is csatlakozott hozzájuk, így az átlagéletkor 24 évre csökkent. Sóvidéki és mezősegi táncokkal bővültek el az érmelléki város közönségét. A táncparádék közé ékelődve a Gilice táncscsoport két tagja, Bacsó Ágnes és Anna népdalokkal színesítette az eseményt.

Az érmihályfalvi Nyíló Akác Néptáncgyűttesből immár több generáció nőtt ki, közel öt-százán fordultak meg eddig az együttesben. A táncscsoportot Érmihályfalva jelenlegi polgármestere, Nyakó József alapította, s először 1986-ban léptek fel. Vezetőjük és koreográfusuk Borbély-Simon Csaba. Felcsíki táncuk profizmusukat bizonyította.

A monospetri Bábota táncosai

A székhelyi Zajgó legkisebbjeinek moldvai tánc

A színvonalas fesztivál zárásaként Fekete Katalin így fogalmazott: „A tánc a legmagasztosabb, a legmegindítóbb és a legszebb a művészetek között, mert nem pusztán lefordítása az életnek, hanem az élet maga.”

D. Mészáros Elek

Tamásiból jöttek
a Gilice énekes
lányai

Tizenkét kagyló, tizenkét gyöngyszem

Tizenkét verset és ugyanennyi illusztrációt rejt **Varga Melinda** József Attila-díjas költő *Tizenkét kagyló* című, 2021-ben az Előretolt Helyőrség Íróakadémia kiadásában megjelent verseskötete. A szerzővel terveink szerint április 29-én találkozhat ismét a nagyváradi közönség.

Varga Melindával találkozhattak már a nagyváradi irodalombarátok, hiszen az *Előretolt Helyőrség* és az *Irodalmi Jelen* szerkesztője, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia oktatója, József Attila-díjas költő 2017-ben vette át a bihari megyeszékhelyen a Kinde Annamária nevét viselő díjat. Terveink szerint a költővel április 29-én, *Tizenkét kagyló* című kötetének nagyváradi bemutatóján találkozhat majd a közönség a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár amfiteátrumában; a bemutató pontos időpontját honlapunkon közöljük majd.

S hogy milyen gyöngyszemek rejtőznek a „mitológiai-asztrológiai kézikönyv férfiaknak a nőkhez” alcímű, *Tizenkét kagyló* című kötetben? Varga Melinda tizenkét állatövi jegyhez tartozó tizenkét női típus tulajdonságait, erotikáját szedte versebe, Szekáry Zsuzsanna képzőművész pedig a jegyekhez megverselt

Fotó: Szentés Zsóna

Varga Melinda

nőalakokat alkotta meg, így minden vershez tartozik egy-egy illusztráció is.

A verseket a finom erotika mellett átszövik a görög mitológiai utalások: mitológiai alakok, istenek, titánok, kentaurok alakját idézi meg egy-egy költemény. Hogy csak néhány példával éljünk az élvezetes olvasmányokból, a Bikáról megtudhatjuk például, hogy „Zeusz fehér bikává változott, hogy nőjét / Kréta szigetéig vigye a hátán. / kitartó és akaratos, akár a főisten, / csak egyet képes szeretni”. A Skorpióról kiderül, hogy „Artemisz, a hold és a vadászat istennője / védelmezi, a hatalmas és erős isten / skorpióval ölette meg Óriót, / ezért retteg tőle a többi nő”, a Vízöntő jegyű nőkben pedig „Uranosz és Gaia násza, / a tenger habjaiból kikelő / szépséges Aphrodité meztelen mellette / öltének testet benne”. Azonban nemcsak mitológiai utalásokban és képekben gazdag a könyv, mondhatni, gyakorlati tudnivalókhoz is hozzájuthat az, aki játékos kézikönyvként forgatja a kötetet, hiszen megtudhatja belőle, hogy a Nyilas nő például „a művelt férfiakat kedveli”, a Vízöntő „azt szereti, ha csak ő beszél / és te hallgatsz”, a Rák jegyűt pedig „untatja, mi szív nélküli, hűvös”.

Fried Noémi Lujza

A kötet borítója

Hajdnavolt szeminaristák

Egyházi (görögkatolikus és római katolikus) és levéltári források kutatásának eredményeként állt össze a *Seminarul Tinerimii Române Unite din Oradea. Studenti teologi (1792–1948) – Az Unitus Román Ifjúság Nagyváradi Szemináriuma. Teológushallgatók (1792–1948)* címet viselő dokumentumkötet, amely az idén 230 éves váradi görögkatolikus papnevelde több mint 1100 hallgatójának életrajzi adatait rögzíti. A tudományos igényességgel elkészített forrásmunka a szeminárium történetének feldolgozását célzó projekt része.

Virgil Bercea nagyváradi görögkatolikus püspök jegyzi a 2017-ben indított helytörténeti kutatás eredményeként a közelmúltban napvilágot látott kötet előszavát. Bár 2. kötetként jegyezték, ám ez került ki elsőként a nyomdából. A szerzők: dr. Silviu Sana könyvtáros, régi nyomtatványok szakértője, a projekt koordinátora, Tiberiu Alexandru Ciorba,

a Babeş–Bolyai Tudományegyetem és Traian Ostahie, a Nagyváradi Egyetem történész szakos doktorandusai. Szerkezetileg két részre oszlik a kötet, amely 1157 egykori váradi szemináriumi diák életrajzát mutatja be az Ignatie Darabant püspök által alapított tanintézet 1792-es megalakulásától az 1948-as felszámolásáig. Ez volt a mai Románia területén létrejött második görögkatolikus egyházi felsőfokú tanintézet a balázsfalvi után (1754), először egy Kisszeminarium, majd 1914-től egy Nagyszeminárium formájában. A kötet egyik része a tanévek időrendjében sorolja fel a hallgatókat, a másik, jóval terjedelmesebb rész pedig névsor szerint közli a hajdani diákok legfontosabb életrajzi adatait.

Az itt tanulók zöme a Nagyváradi Görögkatolikus Egyházmegye kánoni területéről, Biharból, a Partiumból származott, de jöttek távolabbról is, például Maros, Kolozs, Beszterce-Naszód, Szeben, Máramaros, Vaslui és Vâlcea megyéből, illetve a mai Ukrajna, Szlovákia és Szerbia területéről. A váradi szeminaristáknak, a későbbi papi értelmiségi elitnek 1919-ig lehetősége nyílt mind a magyar, mind az osztrák római katolikus teológiai intézetekben, valamint a római latin nyelvű intézetekben is részképzésben tanulni. Sokan közülük képezhették magukat egy-egy időszakban például Rómában, Bécsben, (Buda)Pesten, Esztergomban, Kalocsán, Nagyszombatban, Ungváron, Pozsonyban, Kolozsváron, Balázsfalván, Szatmárnémetiben, de még Strasbourgban is. 1918 után a váradi püspökség egyházi területén kívüli képzési lehetőségek lecsökkentek. Ekkor a nagyváradi görögkatolikus ordinariátus átalakította az oktatási rendszert, s a képzés az újonnan alakult, egyetemi rangú, saját teológiai szemináriumában folytatódott, s ez 1924-ben megkapta az Egyesült Román Teológiai Akadémia címet. A kötetben vizsgált 1157 szeminarista kétharmadát pappá szentelték, 222-en lettek felső tagozatos általános iskolai, középiskolai, egyetemi tanárok, legtöbbjük Belényesben és Nagyváradon, de került ki közülük nagyváradi, tordai, szilágysomlyói, budapesti, szatmári, sőt egy Buenos Aires-i oktató is.

(folytatás a következő oldalon)

Hajdanvolt szeminaristák

(folytatás az előző oldalról)

A kiadvány egyházi forrásokból (görög- és római katolikus név- és címjegyzékek – sematizmusok –, évkönyvek) származó információkon alapul. Ezeket a levéltári állományból származó eredeti adatokkal, valamint a témára vonatkozó bibliográfiával vetették össze. Az anyag kutatása és feldolgozása során a munkát három korszakra osztották fel (1792–1850, 1851–1900, 1900–1948). Ha hiányoznak is adatok bizonyos tanévekről (az első korszakból 15, a másodikból 12, a harmadikból 17 év), a táblázatokkal, grafikonokkal, lábjegyzetekkel gazdagon ellátott tanulmány a valószínűsítést lehető leghívebben tükröző képet ad a hallgatókról. Az életrajzok ugyancsak gazdag és értékes adatokkal, a témában érdeklődő kutatók számára forrásmunkául szolgálnak.

Megadják a névjegyzékben szereplők születési idejét, helyét, elvégzett tanulmányait, családi állapotát, szolgálati helyeit, betöltött tisztségeit (lelképásztori, társadalmi, politikai, oktatási, kulturális).

Az 1777-ben megalakult Nagyváradi Görögkatolikus Püspökség történetében az 1792–1948 közötti időszakot oktatástörténeti szempontból dokumentáló kötet hiánypótló anyag, a fellelhető forrásokat statisztikai feldolgozással, tudományos igényű helyezi új megvilágításba. A kolozsvári Mega Kiadó gondozásában, igényes kivitelben megjelent munkát angol és magyar nyelvű kivonat, terjedelmes bibliográfia, külön név- és településnév-mutató, illetve szerzői névmutató és a három szerző tudományos önéletrajza egészíti ki.

M. Zs.

Újabb kötetekkel bővült a magyar nyelvű kínálat

Újabb szerzőkkel és címekkel gazdagodott március végén a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár kínálata. Az új kötetek az orvosi-tudományos, a felnőtt részleg, valamint a médiatár állományát gazdagítják.

Az önéletrajzi és életrajzi könyvek sorában polcra került például Jenson Button *Féktelenül. Életem határok nélkül* című memoárja, Heikki Kulta *Iceman. Kimi Räikkönennek az úton* című kötete, Bud Spencer (társszerző Lorenzo de Luca) két könyve, a *Különböző dühbe jövők. Önéletrajzom első része* és a *80 év alatt a Föld körül. Önéletrajzom második része* című, és ide tartozik dr. Hecker Walter *Egy elfeledett Széchenyi. Gróf Széchenyi Dénes élete és munkássága* című kötete is.

J. D. Salinger klasszikusa, a *Zabhegyező* is a polcra került. Kikapcsolódást kínálnak Jeffrey Archer *Se több, se kevesebb*, Helen Fielding *Bridget Jones naplója*, Ken Follett *Alattunk az óceán*, Stephen King *Billy Summers*, Leslie L. Lawrence *A jakfarkas zászló*, Nora Roberts *Mézes puszedli*; *A játék szabálya*, Danielle Steel *Gyerekkéntek*, Anna Todd *Semmi több* című könyvei, Elena Ferrante *Nápolyi regények* sorozatának harmadik, *Aki*

megszökik, és aki marad, valamint Leiner Laura *Iskolák verse* nye sorozatának *Állj mellém* című darabja.

A gasztronómia kedvelőinek ezúttal Csonka Enikő – Varga Gergő *Egyserpenyős ételek* című kiadványát ajánljuk, a kertetekedők figyelmébe pedig Ocskó Zoltán *Milyen szert használjunk? II. és III. forgalmi kategóriás engedélyezett növényvédő szerek* című munkáját. Wim Hof *A Wim Hof-módszer. Aktiváld a benned rejlő, teljes emberi potenciált!* című könyve, James Hibberd *Valar Morghulis: a Trónok harca készítésének hivatalos, vágatlan és hihetetlen története*, valamint Ewoud Kieft *A tiltott könyv. A Mein Kampf és a nácizmus vonzereje* című kötete is megtalálható immár a megyei könyvtárban.

Jaron Lanier tíz érvet sorol fel a címbeli kérdésre a *Miért tördölöd magad azonnal a közösségi oldalakról?* című kiadványában, Szilágyi Palkó Pál *Erdély legszebb túraútvonalai* című albumának szintén beszédes címe van, akárcsak Christie Tate *A csoport. Hogyan mentett meg egy terapeuta és néhány idegen* című önéletrajzának.

Fried Noémi Lujza

TISZTA BESZÉD

A képes beszéd csapdái

Nagyon sokszor észre sem vesszük, mondhatni, akaratlanul díszítjük egy kissé a szavainkat, költői eszközöket használva a hétköznapi beszédben. Természetesen nem elvont értelmű metaforákról, megfejthetetlen hasonlatokról van szó, mert a túlzott kivirágoztatása a nyelvnek óhatatlanul a nevetségességbe fulladna, és nem is lehetnénk biztosak abban, hogy mindenki értené, mit is akarunk mondani. Vagy egyszerűen másképp értelmezné, mint ami a közlési szándék volt. Ez utóbbi egyébként a legegyszerűbbnek tartott stílus-eszköz, a jelző esetében is áll, sőt, nem várt bonyodalmakat is okozhat.

Gyakran lehet hallani a hirtelen halálesetekre a szép halál jelzőt. Van, aki simán rábólint, de nem ritka az ellenkezője sem, a felháborodott rikácsolás, hogy milyen joga az úz gúnyt a másik az ő hozzátartozójának halálából. Az ilyenkor bekövetkező magyarázkodás a legkínosabbak közé tartozik, s ahogy az lenni szokott, a mindenáron kívánt kimagyarázkodás óhatatlanul bevonz egy-két valóban sértő megjegyzést, vagy elég csak a gúnnyosabb hanghordozás, és máris beáll az örök harag. Holott ha egy kicsit körbejárjuk, azonnal kiderül, hogy a szépnek nyilvánított halál a szó legszorosabb értelmében igaz az eltávozott vonatkozásában. Hányszor hallani, hogy épp csak hördült egyet, és már nem élt. Vagyis nem szenvedett előzőleg, nem volt ágyhoz kötve, nem volt kiszolgáltatva a környezetének, betegnek sem érezte magát, mert az

ilyen halál általában érrendszeri eredetű: egy rögtön elzár egy fontos eret, és máris bekövetkezik a baj. Tehát az épp elhalálozott mintha egészségesen távozott volna, ami természetesen nem igaz, csak nincsenek komoly, érezhető fájdalmai. Vagyis szépen, emberhez méltón halt meg. A környezet, a család részére viszont talán ez a legelfogadhatatlanabb távozási mód. Mert egyik percről a másikra történik, nem tudnak lelkiileg felkészülni, és épp ezért nagyon nehezen tudják feldolgozni szerettük távozását.

Az ellenpélda a nagyon hosszas betegeskedés, az állandó fájdalmak, a folytonos ágyban fekvés, amikor bizony a rokonok – előbb csak ki-kik magában, aztán már közösen is – emlegetik, milyen jó volna, ha megkönnyebbülne. Nem a gyógyulásra értik, mert a legtöbb ilyen esetben már az elején tudják, hogy nincs menekvés. De ők könnyebbülnének meg, ha már nem volna a gondozási teher a vállukon.

A legtávolabb álljon tőlem a viccelődési szándék, de ez a két példa annyira gyakori, hogy alig van család, amelynek ne kellenének ezek egyikével szembenéznie. S mindezt épp azért mondtam, hogy lehetőleg kerüljük a képes beszédet, ha egy-egy ismerős eltávozását közli valamelyik családtagja, mert az egyértelműen pozitívnak tekintett szép jelző sokszor bizony nagyon sok fájdalmat okoz, ezért igyekezzünk elkerülni a kedvesnek szánt jelző használatát.

Molnár Judit

KEREKES ISTVÁN

Húsvéti locsolkodás

Hargita megyében több faluban is dívik még az a régi szokás, hogy húsvéthétfőn a székely ruhában büszkélkedő legények vödör vízzel locsolják meg az ugyancsak népviseletbe öltözött lányokat. Ahol van kút, onnan merítik a hideg vizet. Ha nincsen kút, a vízcsap is megteszi e szolgálatot. A fiúk kabátgallérján, kalapján tavaszi virág virít, a vödört is szépen kidíszítik. A húsvéti öntözés után a leányzóknak ajánlatos tüstént átöltözni, száraz gúnyát venni magukra, hogy megtisztulás helyett ne megfázással folytatódjon az ünnep. Persze a locsolás mellett az is fontos, hogy jusson idő vidámságra, meghittségre, rokonlátogatásra, kitavaszkodásra...

NÉVJEGY

KEREKES ISTVÁN Magyarországon élő, marosvásárhelyi származású fotóművész. Jelenleg a legtöbb díjjal bíró magyar fotós. 2018 augusztusában átvehette a jelenlegi legmagasabb kitüntetést, az Excellence FIAP/Diamond3-t (Kiváló Művész gyémánt 3-as fokozat). Ugyancsak 2018 augusztusában Magyar Arany Érdemkereszt állami kitüntetésben részesült. A Magyar Újságírók Romániai Egyesülete (MÚRE) Brassai sajtófotó-pályázatának nagydíját immár három alkalommal nyerte el (2017, 2018 és 2020); 2019-ben és 2021-ben pedig Szathmári Pap Károly aranyéremmel jutalmazta a Brassai zsűrije. Tavaly a 14. iPhone Photography Awards nagydíját érdemelte ki. Váradon is meg lehetett tekinteni néhány alkotását a sajtófotó-kiállításokon. Honlapja: www.kerekesistvan.com.

MÁRTON TÍMEA

A valóság délibábja

Gondolkoztál már valaha azon, hogy amit látsz, valóban létezik-e? A nap valóban ragyogó, a tavaszi szél cirógatta falevél tényleg zöldell, az ember, akit látsz, nem egy szörnyeteg? Ki kell hogy ábrándítsalak. A valóság egyáltalán nem ilyen egyszerű.

A nap a szelídebbik arcát mutatta, vad csók helyett csak kacsintgatott a porlepte, szürke kisváros betonjára, amely már rég elfeledtette a tűzgömbbel egykori szerelmét: a Földanyát. Minden ember sietett valahova: munkahely, iskola, holmi szajha ölelő karjai. Átlagos nap hétköznapi emberekkel, legalábbis addig, amíg nem láthatjuk az Ő szemén át a világot. A hátizsákját hátára kapva lépett ki a kapun. Tekintete a szomszédra siklott. Magas férfi öltönyben, valami fontos szerepet töltött be egy cégnél.

– Jó reggelt! – biccentett felé.

A férfi rávetette tekintetét, de telefonon beszélt, így egy integetésnél nem is méltatta többre. Ő azonban önkéntelenül is végigmérte, mire észrevett egy kis alakot a férfi vállán üldögélni. Tömzsi teste hurkákba gyűrődött, ahogy a szomszéd férfi füléhez hajolva suttogott: „Ne gondold a feleségedre, hiszen csak azért teszed, mert ő nem adja meg azt, amire vágysz!” Különböző színek lengték körül az apró figurát: vörös, lila, mélykék... Összekeveredtek, és átláthatatlan kátyvaszt alkottak. Nem értette, mit jelenthet ez, az érzelmek színei gyakran váltak elmosódottá, mert az ember hangulatának színezete túl sok mindentől függ, de azt felfogta, hogy szomszédja valami sorsdöntőre készül, ami egyszerre okoz neki izgalmat és félelmet.

Vállat rántva indult el a buszmegálló felé. Egy karcsú nő sietett el mellette. A szélben meglibbenő haja lángokkal kelt táncra, egész lényét a tűz színe és egyfajta sötétség lengte körül. Ezt már meg tudta nevezni: harag. Emésztette a nőt és mindent, ami körbevette. Megszólította volna, de már el is tűnt a tömeg takarásában.

A megállóban nem figyelhette sokáig az embereket, azonban a buszon állva sokkal több látnivaló fogadta. Csúcsforgalomban

a jármű megtelt emberekkel, akik egymás társadalmi státusától függetlenül egy légtérben utaztak, bár többségük cseppet sem figyelt a többiekre. A telefonjuk, egy könyv, fülhallgató a zene, a kinti táj mind-mind érdekesebbnek tűnt számukra, mint azok a személyek, akik behatoltak személyes terükbe. Őt azonban érdekelt a többi utas. Mindenfelé röpködő, összefonódó, majd elváló színek garmadája. Egy kislány felől mintha csengettyűk kacaját vélte volna hallani, amelyek valami karácsonyi dallamot zengtek. Ajkára mosoly kúszott, azonban amikor elfordult, szinte azonnal hátra is hőkölt.

– Elnézést... – szólalt meg azonnal, mert valakinek rálépett a lábára.

Még egyszer visszasandított az előtte álló alakra. Nem tudta eldönteni, hogy fiatal vagy öreg, csak azt látta, hogy nyüvek másznak ki a füléből, az orrából, a szemüregéből, s bár szagot nem érzett, meg mert volna esküdni arra, hogy rothad. Talán nem is a húsát, hanem a lényét érte utol az enyészet. Ilyen lehet, ha valaki elmerül a bűnök hálójában?

Felüdülés volt végre leszállnia a tömegközlekedési eszközről. Alig kapott levegőt, a mellkasa tajtékzó tenger módjára hullámozott, ahogy szinte futva lódult el. Korhadó fák nyúltak utána vékony ágaikkal, mintha el akarták volna kapni és fellőgatni. Az út a megszokottnál is hosszabbnak tűnt. Szinte érezte, hogyha a végére jut, már soha többé nem fordulhat vissza, mégis sebesen haladt, mert amit maga mögött hagyott, az ismeretlennél is rémisztőbbnek hatott.

Az iskola épülete előtt megtorpant. A vakolat mállott, az ablakok betörték, és a rajtuk keresztül látható belső tér koromtól sötétnek tűnt, mintha felgyújtották volna. Még egyszer szembenézett a repedt üveg felületén tükröződő önmagával. Arca egy olyan festményt idézett, amelyet egy gondatlan művész elkent, mielőtt megszáradhatott volna.

(folytatás a következő oldalon)

A valóság délibábja

(folytatás az előző oldalról)

Mély levegőt vett. Lenyomta a kilincset. Belépve mély, barátságos hang fogadta:

– Helló, haver!

Megnyugodott. Már biztonságban volt.

Évekkel később jött rá, hogy sosem lehet biztonságban. Hideg falak között tartották megfigyelés alatt. Minden nap gyógyszereket tuszkoltak le a torkán, hogy mire kienedik, elmondhassa magáról, hogy teljesen normális. Megmentették.

De vajon mitől?

Megfosztották a Látásától.

De vajon miért?

Már azt látta, amit mindenki más. Az volt a valóság, vagy ő sokkalta tisztább képet kaphatott a világról? A pusztulás, amit látott, intő jel volt, ami által elkerülhették volna a jövő hibáit?

Honnan tudhatjuk, mi is a valóság, ha az csak az elménk illúziója, és könnyűszerrel módosítható?

Szupererő

Titokban minden ember vágyik arra, hogy más legyen, mint a többiek. Különleges! A szó jó értelmében legalábbis. Ő is olyan képességre vágyott, ami kiemelheti a szürke kisváros megfakult emberei közül. Sosem hitte volna, hogy kívánsága teljesülhet. A járdaszegély szélén ülve merengett azon, hogy tenni akar a kitörés érdekében, harcolni fog, megváltoztatja a világot!

Akkor pillantott meg egy különös, kalapos férfit. Tekintetük összefonódott. Az idegen mosolya az ő ajkát is felfelé görbülő ívvé formázta, holott a jelenet hatására végigfutott gerince mentén a hűvös borzongás. Úgy érezte, hogy a férfi egyszerűen belelát a gondolatai kaotikus halmazába. Azonban a

pillanatnyi varázs megszakadt anélkül, hogy bármi történt volna.

Napok teltek el, talán hetek a semmittevés statikus állapotában. Kalitkába zárt madár volt, aki minden erejével küzdött az ezüstrácsok fogsága ellen, de nem volt képes repülni, elsodorta élete történéseinek áradata.

Egy nap aztán minden megváltozott. Hirtelen arra lett figyelmes, hogy hallja az emberek ki nem mondott szavait. Természetesen nem értett mindent. Az elme bonyolult, leginkább átláthatatlan képekként jeleníti meg a rengeteg ingert, gondolatfoszlányt, emlékszilánkot, amely fogócskázva kergeti egymást. A fő gondolatok azonban tisztán kivehetők.

Új képessége taszította végül a legnagyobb erővel a végzete felé, pedig megváltást várt tőle! Azt hitte, így jobban megismerheti azokat, akik körülveszik, hogy megfelelhessen majd nekik... Édes álom volt ez csupán, hiszen rá kellett jönnie: a kimondatlan szavak olykor nem véletlenül maradnak rejtve.

Egy hajnalig tartó buli után tartott otthonába. A feje majd felrobbant az italozás utóhatásaként, mégis kedves mosollyal ajkán haladt végig a járdán. Hosszú, göndör ébenhaja rakoncátlanul hullott vállára. Csinos ruhája fel-felcsúszott, a lába sajgott. A

NÉVJEGY

MÁRTON TÍMEA (Marosvásárhely, 1999. március 5.) a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem hallgatója a Társadalom- és Szervezetpszichológia mesterszakon. Az ember egyéni és társas megismerését szereti ötvöztetni a különböző művészeti ágakkal, így az irodalommal is. Közölt már a Népújság Múzsá rovatában, az Erdélyi Tollban, a káfé főnix irodalmi portálon. 2020 nyarán a magyarországi Napút nívódíjjal jutalmazta Csillagbirodalom című színdarabját.

sminkjét nem igazította meg talán éjfél óta, pedig már igen kacéran kacsingatott a nap a nagyvilágra. Minden vágya az volt, hogy ki-sírhasssa magát. Borzalmas éjszakája volt. Mégis kitartott.

„Micsoda ruha! Biztos jó drága volt!” – hallotta meg.

Oldalra sandított. Egy pár egymás oldalához simulva csevegett. Mindketten néhány másodperc erejéig őt figyelték. A férfiú a barátnője arcára csókolt, de közben gondolatai elkalandoztak.

„Micsoda ruha! Vajon mi lehet alatta?”

Elfintorodva haladt tovább.

„Hogy néz ki az a lány? Biztos egy könnyűvérű lotyó!” – simultak érzékeihez a néma szavak. Sosem rezegtették meg a levegőt, mégis fájtak.

„Ezek a mai fiatalok, csak a bulizás jár az eszükben! Inkább tanulnának...”

A rosszálló mondatrészleteket ártatlan, eperillatú gondolat törte meg.

„Szeretem a cicákat..., cica, gyere ide!”

Felkapta a fejét. Meglátott egy kislányt, aki sikeresen egy autó alá űzött egy macskát. Felvonta szemöldökét. Végül nem törődve azzal, hogy koszos lesz – az alkohol és cigarettafüst bűze már úgyis tönkretette a ruháját –, letérdelt, hogy kicsalogassa az állatot. Odanyújtotta a kislánynak, aki rávetette foghíjas vigyorát. Olyan öröm sugárzott az arcáról, ami a nap fényét is maga mögé kényszerítette.

– Köszönöm szépen, néni! – tartott egy kis szünetet megigazgatva a szőke fürtjein pihenő kalapját. – Nagyon szép tetszik lenni!

Nem válaszolhatott már, ugyanis a kis test szinte azonnal eltűnt fürge lábain. Volt benne valami ismerős.

Kis séta és a kulcscsomójával való babrálás után végül bejutott a házba. Amint az ajtó csiszolt falapja elzárta a külvilágtól, hirtelenjében megtört. Minden önuralmát elvesztve hagyta végigcsorogni könnyeit arcán.

A fürdőszobába vette az irányt. A tükörben meggyötört ábrázat fogadta. Undorodott magától. Vízet engedett a kádba.

„Ha kimész azon az ajtón, ne is gyere vissza!” – harsant fel fejében az édesanyja hangja.

Ledobta ruháit.

„Egy dagadt tehén vagy, nem csoda, hogy nem mersz levetközni előttem!” – gúnyos férfihang.

Hányt. Beült a vízbe.

„Sosem számíthatok rád! Gyűlöllek!” – a testvére haragja elsöprő volt.

A borotvapenge végigsiklott alkarján. Vér gyöngyözött.

„Nagyon szép tetszik lenni!”

Megállt a keze a levegőben. Vállra rázkódott a rátörő zokogástól.

Túlélte.

Egy kedves szó, egy mosoly megmenthet egy életet. Ez olyan szupererő, amit bárki birtokolhat. Használd!

PETRUSÁK JÁNOS

Vendi meg az a keddi gulyáslé

Először is vallomással tartozom: ez egy eset, amely, meglehet, meg sem esett. Mert fikció. A képzelet világot népesítő műve. Így ne keressük Vendit, azaz Vendelt, meg ne a gulyáslét, amely, meglehet még az is, a valóságban nem lé, hanem jófajta gulyás, egy csípőssé tett konyhaköltemény. Hússal, és nem mócsingokkal benne!

A kedd meg – kedd volt, ahogyan van s lesz, de mindez így együtt is, meglehet, hogy nem akkor volt. Nem kedden, hanem a hét bármely napján lehetett. Demokratikusan.

S hogy hol? Ott, ahol lennie kellett, mert lehet, hogy minden előre elrendeltetett egy helyre a Nagy Rendező által: Vendi, a kedd meg a gulyás, amely lehet sűrű, lehet híg, de lényeges, hogy leve legyen.

Vendi egyébként költő. Vers és pénz kategóriás. Verse kevés, mert, mint mondja, megfontolt ő, ami pénzköltésnél nem jellemzi. Jellemzőként még annyi, hogy örökifjú, csillogó szemű, mindig vidám. Az életben pedig – hirdette – ez a legfontosabb. Úgy is lesz majd minden nap valaki, aki el akar belőle venni. Hát miért ne legyünk boldogok, örülve minden napnak? Mind egyszeri, megismételhetetlen. A múltó csoda. Még ha az éhes embernek azon a kedden bosszúsága is lesz: a lé, amely paprikás, hiszen egy gulyáshoz tartozik. De csak addig, ameddig a

tányérba kerül. Mert onnantól, hogy Vendi már fogja, a lé főszereplővé kívánczogna.

Biztos, a lé volt a bűnös, amely forró is lehetett, s talán emiatt Vendink botlott. S nem a küszöb, amely ott sem volt, a hibás! Vendink sem lehetett, hiszen akaratlan ki tesz ilyet, még ha nyolcvan vagy talán száznyolc év nyomja is vállát. Pedig Vendi már a gulyással szemezett, amely jófajta volt, meleg is – érezni –, piros is – látni –, talán csípős is, amit a konkrét tányér kapcsán Vendi már nem tudott meg. Mert a leves nem pocakba, hanem pocakra került. S ez a másmilyen magyar rag a lényegről mindent elmesél!

Vendinek – hiszen költő ő, s nem is akármilyen, nem csupán származása okán nemes, hanem a verscsodái miatt azzá lett – az irodalmi tábor az év fénypontját jelenti. Amire mindig úgy készül, hogy egy nappal korábban jön, hogy semmiről le ne maradjon. Most meg! Tessék! Na, ezt ne is nézzék, amint Vendi ott állt, ingén és nadrágján a levestel. A jó magyaros pirossal az ünneplő fehér ruhán. Ugyanis fehér ing és fehér nadrág volt (így, múlt időben) rajta.

Vendit, hiszen szeretik, a többiek hiába is vigasztalták, hogy mással is történt már ilyen – bár nem ilyen művészi szaltóval egybekötve –, s adnak neki levest újból, már asztalhoz kormányzott dupla adagot, ő akkor is, mert ez a rend, mosni kezd. Ahogyan azt megszokta egyedüli éve, hónapjai, hetei és napjai meg benne az órák során, úgy tette dolgát szótlanul. Mosta, amit nem lehetett. Nem sírt, könnyeit már rég elsírta, bár csak magányban, mint mindig, hiszen egy férfi nem mutat gyengeséget, ahogyan most sem, dörzsölve az egyetlen s igen átalakult ünneplőt. A szűzi fehéret, amely már foltos. De lelke nem, az acélból. Mert szokta a balsorsot, azt is megszokja az ember. Sőt, szinte nem értette az együttérzést, a helyette könnyes női szemeket, a kínált férfipálinká-

NÉVJEGY

PETRUSÁK JÁNOS (Nyíregyháza, 1970) szülővárosában élő író, újságíró, drámaíró, tanár. Mint forgatókönyvíró és riporter filmeléssel is foglalkozik. Előbb a Budapesti Kereskedelmi Főiskolán, majd a Debreceni Egyetemen kapott diplomát. Tagja a Magyar Újságírók Közösségének. A Nyíregyházi Főiskolán tanított (2003–2013). Jelenleg is a felnőttképzésben dolgozik. Több könyve megjelent, több drámáját játszották Magyarországon és Romániában.

CSÁVOSSY GYÖRGY ISTVÁN

A bor áldozata

Mikor palackod vérének
utolsó cseppje hull pohárba,
mélyedj magadba.
Ég nem sötétül,
elmaradnak a csodás jelek.
Te, áldozati ajándék részese,
hirdesd alázattal:
értünk jött közénk,
megittuk vérét.
Most bevégeztetett.

Et resurrexit

Új tavasz, húsvét,
barackvirágzás.
Sorsunk fehér golyócsa
összehajtva pihen.
Rajta egy arc nyoma,
fölséges tünemény,
üzen: válasz a fény.
Új élet éled,
ne késlekedj, ébredj,
kelj fel és járj, remény!

Veneratio

Mennek, egyre csak mennek, végeláthatatlan sorban.
Arcukon fehér lepel,
menetelnek büszkén, némán, alázatosan.
Nekik osztották a bárány-sors
áldozatát,
nyolcvanasok, kilencvenesek,
rég megfizették már Kharón szolgálatát.
Mit építettek, ma romba dőlt világ.
Vonulnak fénylő szemű, agg férfiak,
töporodott anyókák mennek velük,
zokogni némán tudók,
kiket megedzett a háború iszonya,
a légópince, a szirénaszó.
Az elszakadás pillanatában
nem simogatja senki arcukat,
hiába nyújtják ösztönök diktálta törvény szerint
földi létbe kapaszkodó,
reszkető karjukat.
Vigasztaló csókot nem lehel
barázdás arcukra senki.
Egy rövid sóhaj, és távoznak a Fénybe,
kisimult arcuk, mosolyuk üzen:
– Fiam, ne rettegj!
Mi megmutattuk,
a romok, a hamu új világot terem.
Légy új élet alkotója, és ne feledd
az imát! S mert majd
neked is kijár, nem feledheted,
– unokád se feledje soha –
az új világ-építőnek járó tiszteletet.

kat, s végképp nem értette a pénztárcás költőtárs ajánlkozását, hogy vesz majd ő nadrágot és inget is, fehérret, ha az kell.

Vendel azon a kedden, ahogyan más napokon sem tudta kimosni a gulyást a fehér ruhájából, melyet a tábor egy hete alatt – biztos, ami biztos – zászlóként, de nem magát megadó fehér zászlóként, hiszen piros pöttyös lett, lengetett a szél.

Így az a kedd, a gulyás, a sajátos zászló és maga Vendel anekdotává tornyosodott. Olyanná, amelyről, mikor már ő is nevette, ígérte Vendel, hogy költeménybe írja. Mégsem tette meg. Nem azért, mert nem volt szava, se tehetsége hozzá. Hanem, ha már leírta, kész volt vele, nem gondolt többé rá. Élje a vers, az írás maga, ha élni akarja, éle-

tét. Ő, a költő-író elvégezte dolgát. Viszont ez esetben nem ezt akarta. Neki kell ez a történet. Kiülni magányában, együtt barátaival, a szavakkal, hallgatni a csendet, s gondolni sosem fáradó mosollyal az öregedő történetre. Az ő történetére! Amikor jó helyen volt, azon a helyen, ahol akart lenni, s azokkal, akikkel akart, művész barátok között, ahol meghúzta magát, mert nem olyan volt, hogy élre álljon vagy csak a figyelem középpontjába. Mégis odakerült, hogy botlása már nem botlás legyen, hanem isteni jel, méghozzá felkiáltó.

Jó élni és a minket megértők, elfogadók között lenni. Ezért jó erre a történetre gondolni. Vendi történetére, azon a kedden a gulyásléval...

CSÁVOSSY GYÖRGY ISTVÁN

Júdás-fordulás

Mi lett volna ha mondjuk
Júdás azon a végzetes estén
miután csókjával elárulta a Mestert
az ártatlan vért
miután a templom földjére dobta
a harminc ezüstpénzt
ártatlan vér árát
mi lett volna ha úgy dönt
mégsem akasztja fel magát
hanem később valamikor
mondjuk még a hét első napján este
mikor a Mester
a rettegő többinek megjelent
ha mondjuk akkor Júdás is
belép azon az ajtón
és ismét megcsókolja Jézust
ezúttal igaz csókkal
könnyes csókkal
megbánó csókkal
szívből jövő csókkal
őszinte csókkal
mint a kisgyerek
ha rossz fát tett a tűzre
s kéri apja bocsánatát
és azt mondja
Mester engem küldj Etiópiába
az emberevők közé
mi lett volna
ha akkor megszületnek Jézus
legszebb szavai
miket ma nem lelünk az
Evangéliumban?

NÉVJEGY

CSÁVOSSY GYÖRGY ISTVÁN (Kolozsvár, 1953) apja, Csávossy György (1925–2015) ismert borász, szakíró, költő, színpadi szerző szakmai nyomdokain haladva közel két évtizedig a borászatban dolgozott. Az ő halála után kezdett írni, mint mondja, ez segített feldolgozni a történeteket. Első verseskötete, az Apám könyve 2020-ban jelent meg, idén készül kiadni a másodikat, ennek anyagából válogattunk.

A csávosi templom

Templomépítő szépapám
letekint a felhők közül,
az egyik szeme könnyezik,
a másik örül.
Mert százhuszonöt év után
a régi templom ma is áll!
Vén padjai közt csend honol
egész éven át.
A néma szentek a falon
várják mélán, türelmesen
búcsú napján a karzatról
zengő éneket.
Mert évente ez egy napon
egy kis csapat útnak ered,
megtér a szellemfaluba,
hol keresztfelvet.
Szépapám törlőnek használ
egy kőszá báránnyelvet,
de nézd csak a másik szemét:
sír-e vagy nevet?

Bolondos április

Huncut áprilisi szellő
repít sapkát, kalapot,
s szárítgatja kint a téren
a frissen mázolt padot.

Fütttyent, mint egy vásott gyermek,
tovaszánguld, s búcsút int.
Elhúz csini nimfák mellett,
szoknyát libbent, s rám kacsint:

– Ingyen műsor volt, barátom,
te kivénhedt szeladon;
legközelebb jössz egy sörrel
a főtéri teraszon!

TÓTH ÁGNES

Tavasza

Százsorszép szirmokat ölel a rét,
Felette tengerként úszik az ég,
A tavasz a dombot most festi át,
Fákra hint rózsaszín-fehér ruhát.

Suhog a fű selyme, zöld kacagás,
Földrögök buggyannak, valaki ás,
Fekete bársonyban szorgos bolond,
Ránk hunyorog egy vaksi vakond.

Fél szemmel figyel a pici madár,
Trillázó dalától zeng a határ.
Fűbe szórt csillag a pityangvirág,
Apró kalácsok az alvó csigák.

Sás között vadruca fészke lapul,
Tóban a napsugár úszni tanul,
Kergetik pajkosan kicsi kacsák,
Gólyahír selymétől arany a lép.

Köröttünk méhek és kis katicák,
Szerelmes tücsköktől zeng a világ,
Beborít mézszagú illatozón,
Intünk a Tavasznak, s Ő visszaköszön.

Anyám szép
fényes madár

Anyám, a drága, már magasan jár,
Tengerkék égen szép fényes madár.
Gyémánt a szeme, ezüst a szárnya,
Bárhova szállhat, nincs sehol árnya.

Felszáll a Napra, leszáll a földre,
Válik arannyá, lesz fűnek zöldje.
Sóhajom felszáll anyám lelkére,
Piros madárrá válik estére.

Trillázik tavasszal, dúdolgat nyáron,
Megpihen ősszel egy csupasz ágon.
Ráhull a télre, didergő tájra,
Dalától olvad fák zúzmarája.

Telnek a napok, múlnak az évek,
Anyámnak magamról nem kell meséljek.
Mint saját árnyékom, úgy követ engem,
Angyalként óvja a testem, a lelkem.

NÉVJEGY

TÓTH ÁGNES (1946, Nagyváradi) újságíró, prózaíró, költő. 1990-től a Bihari Napló riportere, szerkesztője. 1994-től 2002-ig a Duna Televízió váradi tudósítója. Több gyermekvers- és prózakötete jelent meg, Csupabohócok című bohózatát 1995-ben mutatta be a váradi bábszínház. Legújabb kötete: Tündérálom (gyermekversek, Holnap Kulturális Egyesület, RMDSZ és Partium Alapítvány, 2020).

Fotóriporterek tárlata a magyar sajtó napján

A Bihar – Hajdú-Bihar Eurorégió Fotóriportereinek VII. Szalonjára beérkezett fényképekből a magyar sajtó napján, március 15-én a debreceni Partium Házban nyílt kiállítás. A cívisvárosban nagy érdeklődés övezte a tárlatnyitót. A beérkezett fotók felvillantják a térség fontos történéseit, eseményeit, hangulatait, életképeit.

A Hajdú-Bihar és Bihar megyében tevékenykedő sajtófotósoknak kiírt pályázatot a nagyvárad Euro Foto Art Nemzetközi Egyesület hirdette meg, együttműködve a debreceni Partium Házzal. A versenyre tizennégy sajtófotós küldte be tíz-tíz képből álló kollekcióját, s ezek közül a zsűri 72 alkotást válogatott be a Bihar – Hajdú-Bihar Eurorégió Sajtófotó-kiállítására. Elsőként a várad várában lévő Tóth István-féle fotótörténeti múzeumban nyílt tárlat a legjobbnak értékelt pályaművekből. Március idusán pedig negyven fotográfia „vándorolt át” a Partium Házban megrendezett rendezvényre, mely kitűnő alkalom volt a megmutatkozásra, hiszen március 15. a magyar sajtó napja is.

Tóth István, Puskás István, Stanik István és Thurzó Sándor József

Kicsiny csapat indult útnak délben Váradról, volt közöttünk fotóriporter, újságíró, művész és más efféle. Idejében nekiindultunk,

Puskás István és Kocsis Csaba, a Várad folyóirat munkatársa

felkészülve arra, hogy akkor se késsük le a vernisszázst, ha várakozni kell a határátkelőnél. Szerencsére minden gond nélkül hamar átjutottunk a határon. Egy fiatal román határőr megkérdezte tőlünk, hogy mind romániaiak vagyunk-e, nincs-e közöttünk ukrainai. A menekülteknek fenntartott sávban sem volt zsúfoltság, két autó állt a sorban, a mellettünk lévő kocsiiban fejkendős asszony ült a volánnál, a keszkenője hasonlított a máramarosiak viseletére.

Mivel hamarabb érkeztünk meg Debrecenbe, volt idő egy kis korzózásra is. Könyvesboltokban sajnos nem lehetett bóklászni, mert a nemzeti ünnep miatt a kocsmákon, vendéglőkön kívül minden zárva volt. No de se baj, ragyogón sütött a nap. A Piac utcán például, ha mást nem, lehetett kirakatokat nézegetni. Elsétáltunk a Világbéke étterem mellett. Világbéke... A név talán máskor megmosolyogtatna, most azonban inkább elszomorít, eltöprengtet. Kérnék szépen egy csésze világ-békét...

Néhány perccel a tárlatnyitó megkezdése előtt zsúfolásig teltek a Partium Ház termei. Elsőként **Stanik István**, a Partium Ház szakmai igazgatója köszöntötte a résztvevőket, hangsúlyozva: a sajtófotó a pillanat művésze és az aktualitás műfaja. Minden fényképnek megvan az üzenete, vallanak a természet és

ember harmóniájáról, a hit áhítatáról, a mozgás és sport örömről, az emlékezés mélységéről. Arról is szólt: szeretnék, ha az eljövendő esztendőben március 15. a debreceni és nagyváradai sajtó közös ünnepévé válna. Stanik István másfelől megjegyezte: az orosz-ukrán háború miatt a jövő évi kiállítás anyaga valószínűleg kevésbé lesz ilyen sokszínű, mint az idei, és minden bizonnyal tükrözi majd a reménytelenséget, fájdalmat, szomorúságot. Hozzáfűzte: szolidarizáljunk a szenvedőkkel, és őrizzük a normalitást, ahogy lehet, ezekben az időkben.

Tóth István fotóművész, az Euro Foto Art Nemzetközi Egyesület elnöke elmondta: a tárlat anyaga fontos dokumentáció, hiszen átfogó képet nyújt arról, mi minden történt a két testvérmegyében az elmúlt egy évben. Lényeges továbbá, hogy a román sajtófotósok is bekapcsolódtak a projektbe, fényképeket küldtek a pályázatra. Aki nem jut el a Partium Háza-ba, az is megtekintheti a lapozgatható digitális fényképalbumot a következő linken: <https://www.eurofotoart.com/efa-publishing-house/expo-fotoreporter-euroregio-bh-hb/>. Az összes fotó pedig itt szemlélhető meg: <https://www.eurofotoart.com/efa-exhibition-salons/ro-hu-photoreporters/>.

Puskás István, Debrecen kulturális ügyért felelős alpolgármestere köszöntőbeszédében kifejtette: jelképes gesztus, hogy épp e napon nyílik meg a tárlat. Sok sajtós az ünnepnapokat is munkával tölti. Jó egy pillanatra megállni, elismerni ezt a fontos munkát. A szabadság, függetlenség, sajtószabadság, béke eszméje és jelentősége pedig aktuálisabb, mint valaha.

Az első tárlatnyitó és a díjkiosztás február 5-én volt Nagyváradon. A debreceni rendezvényen jelen lévő díjazottak oklevelet vettek át. A vernisszázsón **Thurzó Sándor József** váradai brácsaművész muzsikált.

Nézelődés a köszöntőbeszéd és oklevelek átadása után

Szép számú társaság a cívisvárosbeli sajtófotótárlaton

A Váradról hozott Szacsavay-tortát Vass Kata, a *Hajdú-bihari Napló* főszerkesztője és Szénási Miklós, a *Dehir* főszerkesztője közösen szeletelte föl. Ezután minden tárlatlátogató megköstölhette arról a Szacsavayról elnevezett tortát, akinek, ugye, „egy tollvonás volt a bűne”; ezenkívül erdélyi töltött lepénnyel és jóféle érmelléki bakatorborral kínálták a résztvevőket.

Tóth Hajnal

A pályázat zsűrije Szathmári Pap Károly-plakettel díjazta Mikula Szilvia – Debrecen (*Dehir*), Daniel Burepia – Nagyvárad (Romania TV), Csiki János – Nagyvárad (*denagy.hu*), Ciucur-Losonczy Antonius – Nagyvárad (*Bihari Napló*), Kocsis Csaba – Berettyóújfalú (Várad), Mădălina Irina Sim – Nagyvárad (Bihoreanul) és Remus Toderici – Nagyvárad (Crișana) munkáit. A Szathmári Pap Károly aranyérmét Kandert Szabolcs Zorán fotóriporter – Deb-

recen (*dehir.hu*), az ezüstérmét Paul Florin Lele – Nagyvárad (Bihoreanul), a bronzérmét Farkas László – Nagyvárad (*denagy.hu*) kapta. A Summit Agro kupát Camelia Bușu – Nagyvárad (*Jurnal Bihorean*), a Partium Ház kupát Szilágyi Loránd – Nagyvárad (Bihoreanul) szerezte meg. Az idei Bihari Fotóriporter Kupáját a debreceni Kiss Annamarie fotóriporter (*Hajdú-bihari Napló*) nyerte el. A zsűri különdíját Ovi D. Pop (*ovidpop.ro*) érdemelte ki.

VARGA MELINDA

A Hóbanévad költője

Élénken él bennem az a füllesztő nagyváradi nyárelő, amikor először találkoztam Kinde Annamáriával és a várossal, amelyen mindig csak átutaztam. Huzamosabb időt, de még csak egy fél délutánt sem töltöttem el addig Ady kedvelt városában, a mítoszok övezte, kultikus Nagyváradon.

Rövid ideig dolgoztam napilapos újságíróként, ami a lehető legborzalmasabb foglalkozás egy költőnek. Sem írni, sem olvasni nincs idő, miközben tüntetésre, megyei és városi tanácsulésekre, politikusok rém unalmas és demagóg sajtótájékoztatójára küldik a tudósítót. Az esti kötetbemutatókra, Bretter Körökre (ma már Bréda Kör) és színházi előadásokra már teljesen ki van nyílfanva az ember, és úgyis tudja, hogy a kultúra rovat az újságok mostohagyermeké, oda kerülnek be kampányidényben a hirdetések, és ha vágni kell valamit, akkor egész biztos, hogy abból az egyetlen oldalból fognak kurtítani. Az *Új Magyar Szó* tudósítói napi robotja mellett ezért aztán kész felüdülés volt írnom egy-egy hosszabb cikket az egykori *Erdélyi Riport*ba kulturális, irodalmi fesztiválról, vagy interjút készíteni írókkal, művészekkel. Ennek kapcsán ismerkedtem meg Annamarival, aki akkor az *Erdélyi Riport* hetilap szerkesztője is volt a *Várad* irodalmi és

kulturális folyóirat mellett.

Pár yahoo-messengeres csetelés (ősidők kommunikációs formája) után a verseimre terelődött a szó, kíváncsi volt rám, érdekelt a fiatalabb költők világa. Ezt a későbbiek során úgymond testközelből megtapasztalhattam, sokat beszélgettünk azokról a pályán induló költőkről, akik velem egy időben kerültek a figyelem fókuszába, és a legkülönbözőbb alkotói műhelyekből jöttek.

Az első kötetemet, a *6van9*-et mutatták be azon a nyáron a *Várad* szerkesztőségében a folyóirat munkatársai, a meghívásnak nagyon örvendtem, így ismertem meg Simon Juditot és Szűcs Lászlót. A színház előtt kellett találkozoznunk Annamarival. Csurgott rólam a veríték, a cigi sem esett jól, korábban érkeztem meg, csaknem negyedórát kellett várnom, amíg megjött költő barátnőm.

Nem hitt a szemének, amikor meglátott. A hangom és a kiállásom alapján magas, határozott és szőke nőnek képzelt el. Nagyot neveltünk ezen, miközben a sétálóutca egyik teraszán a honoráriumunkat költöttük el, s mintha ezer éve ismernénk egymást, úgy beszélgettünk életéről, költészetéről, a szekértáborok butaságáról, Farkas Árpádról és Király Lászlóról, Háty Jánosról és Kemény Istvánról, Egyed Emeséről és László Noémiről, az erdőről, a természetéről, Erdélyről, a rendszerváltás előtti időkről, az alakmásokról, Tom Vanguardról és Szandra Mayról, Kolozsvárról, Váradról, Vásárhelyről, Pestről, a magányról, a nőkről és férfiakról, és arról is, hogy a költészet, az igazán jó líra nemtelen, androgün műfaj.

Beszélgetéseink során a legújabb könyvek is szóba kerültek, Háty Jánostól Parti Nagy Lajoson keresztül László Nonóig, Orbán János Dénesig, Böszörményi Zoltánig, Király Lászlóig, Egyed Emeséig, Demény Péterig, Kovács András Ferencig és Ferencz Istvánig sokféle alkotói világ érdekelt. Ezek a beszélgetések, telefonok, e-mailek vagy yahoo-csetek sosem irodalomtudományos diskurzusok voltak, a költészet mellett leginkább az ember, a költő maga érdekelt.

Kinde Annamária
(1956–2014)

te. Szakmai alázatra és nagyfokú empátiára sarkallt ez a barátság.

Emlékezetes találkozásaink egyike, amikor a *Rózsavér* című kötetét dedikálta, amely régebbi és új verseket is tartalmazott. Különösen érdekelt a rózsa mint motívum, az alakmások, az idegenségérzés, a magány, a misztikum, ami körülölelte mindezt. Egy nagyváradi belvárosi teraszon ültünk, forró, nyári délután volt akkor is; a váradi nyarak hasonlók a pestiekhez, a hőség az ember minden épkézláb gondolatát felzabálja. Szóba jött Borges is a rózsa kapcsán, meg hogy az erdélyi költők verseiben állandóan havazik, akárcsak a *Hóbanévad* című versfüzében, meg hogy az ember élete milyen irányba mozdulna el, ha egy-egy életesemény kapcsán másképp döntene, másképpen lépne, más embernek születne. Azt mondta akkor, hogy születésnapjára mindig kapott egy rózsacsokrot, titokcsokrokat. A *Rózsavér*: titokból fűzött gyöngysor. Otthonos fogalom.

A *Húzódhatsz közelebb* című kötetet a kolozsvári kórházban kaptam tőle, nem dedikálta akkor. Azt mondta, hogy kórházban egy költő ne dedikáljon. Derűs volt és erős. Arról beszélt, hogy a költők állandóan tragikus dolgokról írnak, és hogy ettől ő el szeretne távolodni. A kötet cím megválasztásánál is fontosnak tartotta, hogy ne tragikus hangú legyen, és tükrözze azt, hogy irányváltásról van szó. Az úgynevezett másik K. verseiről.

„Olykor maga a jövőendő üzen a versekben. Néha ez is meglehetősen félelmetes lehet. A költő eljut ezeknek az igazságoknak a megismeréséhez. Onnan kezdve az ő felelőssége mindaz, ami az ő verseiben megírtakból válhat valósággá” – nyilatkozta a vele készített interjúmban.

Engedjék meg, hogy néhány, számomra kedves versrészletet idézzek tőle, a teljesség igénye nélkül. A *Menekülni vágyó versében* írja: „És mennék csak mennék Ha bírná a lábam / Új tájat keresni Tágasabb világban

/ Új tájat új hazát Új társat a létben / Elhíhessem végre Nem hiába éltem.”

Patak című négysorosa: „Tudom, hol a patak. / Cseresznye gurulását megtaláltam, / jázmin nyílásának helyét és idejét is, / szemben a félelem helyével.”

A *másik K. verseiből*, a versnaplóból, amelyet a Kolozsvár melletti öregotthonban írt, ahol a nehéz műtét után lábadozott, álljon itt az alábbi részlet: „A lélek mélyében születik a vers. / Irtam már itt és most oda jutok: / szépet és igazat is eltakarnak / a gyakorlati gondolatok. // Új házban lakom majd, / nem régi tömbházban. / Oda visznek haza. / Újat kell tanulni, / másként működik. / Ad más életet. // Most Isten tenyerébe jutatom, / aminek megoldását nem tudom.”

Az utolsó találkozásunkkor a betegsége miatt már nem tudott beszélni, csak két könnycsepp jelezte, hogy érti, amit mondani szeretnék. Nagyokat hallgattunk egymás mellett, miközben kint mintha hatalmas hó fedte volna be a várost, pillanatra legalábbis úgy tűnt, nem is ősz, örök tél van, hatalmas hótenger lepi be a tájat, ilyenkor húzódhattunk közelebb egymáshoz mi, emberek, költők, olvasók.

NÉVJEGY

VARGA MELINDA (1984, Gyergyószentmiklós) József Attila-díjas költő, szerkesztő. Kolozsváron él. Kötetei: *6van9* (Erdélyi Híradó, Kolozsvár, 2009), *A kék tempó* (AB-Art, Pozsony, 2009), *Ürezüst* (Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2013), *Sem a férfiban, sem a tájban* (Kalligram – Irodalmi Jelen Könyvek, Budapest–Arad, 2017), *A fásult kebelnek nincs költészete* (Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2020), *A Pacsirta és a Sas utca sarkán* (Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2020), *Kifordított ég* (Irodalmi Jelen Könyvek, 2021, Budapest), *Tizenkét kagyló* (Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2021).

Adatok a XVI. századi (Máramaros)Szigetről (2.)

Tavaly júniusban közölte lapunkban a Szatmár városi szabócéh XVI. századi szabályzatáról szóló tanulmányt a Kaposvári Egyetem nyugalmazott főiskolai tanára és a Szent István Egyetem Kaposvári Campusának adjunktusa. Dr. Fülöp László és dr. Barkóczy László újabb érdekes középkori iratot elemzett elsősorban a benne szereplő nevek szempontjából. Egy máramarosszigeti írástudó deákul írt jegyzetei maradtak fenn, s azokban birtokának, ingatlanainak gyarapítását jegyezte fel, köztük több tucatnyi névvel.

Mivel a XVI. századi Magyarországon a családnevek véglegesen nem állandósultak, rögzültek, sok esetben nem is öröklődtek, az itt szereplők közül több is megkérdőjelezhető. Elképzelhető, hogy csupán az illető foglalkozását jelölték, például: Deák, Bányász, Nyerges, Kovács stb. Öröklődésük bizonyítására ez az egy dokumentum nem adhat választ. Igazolja mindezt az itt szereplő két testvér, Benedekdiák Albert és Mátyás esete is. Mivel az összetett szóból álló vezetéknévüket egybeírták, azt feltételezhetjük, hogy eredetileg az apjuk keresztnéve volt a Benedek, akinek a foglalkozása valóban diák volt. Hasonló a hét Litteratus esete is, akiknél a valódi családnév helyettesítésével találkozunk, vagy a két Szász, akik csak a városban élő németek voltak, de nem ez volt az eredeti nevük. Egy dolgot azonban biztosan állíthatunk: a XVI. század elején-közepén élt szigeti lakosok majd száz százaléka magyar eredetű nevet (ha nem is családnevet) viselt. Idegen vagy bizonytalan a 106 főből (mivel négynek a családnevét nem ismerjük): Cserepnye⁸, Gajdán, Hachys és Juga. A Somlye valószínűleg elírás vagy félreolvasás, ennek eseté-

ben a Semlye~Semje < Semjén névvel lehet dolgunk. Még egy névre fel kell figyelniünk, ez a László. Ebben a században keresztnévként sem szokott még előfordulni, így szinte lehetetlen, hogy rögzült családnévvé vált volna. Általában elmondható, hogy a magyar etimonú családnevek legtöbbször keresztnévi (azon belül is becézett névalakú), helynévi (származási hely megjelölése) vagy foglalkozásnévi eredetű.

Mindezek után vizsgáljuk meg a regiszterben szereplő férfiak keresztnévét, melyek közül válogattak keresztelekor a szüleik, milyen nevek voltak a leggyakoribbak vagy éppen a legritkábbak az akkori Magyarország északi részén. Volt-e idegen nyelvi (német, román, rutén) hatás azok választásakor? A nevek betűrendben a következők; az utánuk álló számok az előfordulásukat mutatják: Ádám 1, Albert 1, Ambrus 5, András 4, Antal 4, Balázs 4, Bálint 3, Barnabás 1, Benedek 2, Bertalan 3, Domonkos 3, Farkas 1, Ferenc 2, Gáspár 2, Gergely 4, György 7, Imre 2, István 5, Jakab 2, János 11, Kristóf 1, Lázár 1, Márton 5, Máté 4, Mátyás 4, Mihály 8, Miklós 4, Pál 4, Simon 3, Tamás 7.

A feljegyzésben szereplő 110 férfi közül 108 kapott a magyar lakosság körében használt keresztnévet. Ez az arány nagyon jónak mondható, a változatosságot bizonyítja, hogy minden második-harmadik (2,77) egyén más, eltérő néven élt a városban. Ezáltal a megkülönböztetésük könnyű volt, sokuknak nem is kellett használniuk családnévüket az azonosításukhoz. A hat leggyakoribb keresztnév a következő: János, György, Tamás, András, Márton és István. Ezek közül a János emelkedik ki tizenegyes előfordulásával, amely teljesen megegyezik az akkori hazai, más vidékeken élő férfiak mutatóival. Kimondottan ritka névnek számít ebben a korban az Imre két előfordulással, ugyanis Szent Imre kultusza csak később terjedt el más magyar nyelvterületeken. A dokumentumban két olyan keresztnév szerepel, amelyik nem illik bele ebbe a sorba: a Bárdfalván élő vagy onnan elszármazó Dan és

a Rodra testvéreké, akiket nemesként említ a lejegyző deák. Családnevük (Kis) leírása szerint magyarok, ha valóban családnevet takar e megnevezésük, ugyanis jelölhette alacsony termetüket vagy a fiatal korukat is a jelentése. Azonban a keresztnévük a magyar névrendszerben teljesen idegen, számunkra ismeretlen.⁹ Becenevet csupán egyet olvashatunk, Varga Tamás fiát, Gyurkát (?), amelyet olyan pontatlanul írt le, hogy olvasata nagyon bizonytalan.

A férfiak megnevezése után a viszonylag kevés számú lány és asszony (főként özvegy) neve következik. Csak 14 fő nevét olvashatjuk ugyan ebben a feljegyzésben, mégis feltétlenül ki kell emelnünk, hogy ez a szám jelentős. Ugyanis az ebből a korból fennmaradt dokumentumokban említett női nevek száma nagyon kevés, vagy éppen egy sem maradt az utókorra. Ezek a nők annak köszönhetik nevük leírását, hogy vagy családtagok voltak, vagy valamely adásvételnél szomszéd tulajdonosok. Mivel nevüket nem tudjuk rendszerbe foglalni, utólagos megjegyzésekkel ellátva soroljuk föl őket: Ágota (az anyai nagyanyja); Anna (a deák nővére, Íjgyártó Bálint felesége); Dorottya (édesanyja testvére, Huszty Márton felesége); Dorottya (Szász Mihály özvegye); Erzsébet (Mihály deák özvegye); Katalin (Deák János özvegye); Katalin (Betegh családnevű, földszomszéd); Magdolna (Vikárius családnevű, földszomszéd); Margit (Huszty Márton testvére, Kerekes Mihály özvegye); Márta (Szabó nevű, Litteratus Miklós leánya); Orsolya (földet vásárolt tőle); Orsolya (György deák testvére); Zsófia (az édesanyja); Zsófia (Visky Simon leánya).

A feljegyzés második része a már fentebb említett földvásárlásokkal, újabb örökségekkel, földcserékkal, elzálogosításokkal kapcsolatos. Ezeket olyan részletesen és bonyolultan írja le a szerző, hogy jelen írásban nem érdemes vele foglalkozni. Ennek a fejezetnek a legnagyobb erénye az, hogy több falu, folyó, patak és főként akkor használt határrész nevét örökítette meg számunkra. A város- és folyónevek nem változtak, a kisebb települések neve viszont igen, ezért azok azonosítása fél évezred elteltével nem mindig sikerült. A pontosításnál főként Lelkes György *Magyar helységnév-azonosító szótárát*¹⁰ hívtuk segítségül, azonban még így is maradtak kérdőjelek és bizonytalanságok. Ezek közül az említett kisebb települések közül mára néhány ki is halhatott, nevet válthatott, vagy beleol-

vadt egy mellette található faluba. A határrésznevek egy része teljesen eltűnhetett, elfelejtődött az évtizedek, évszázadok során. Hisz néha elég volt egy nagyobb földterület összeszántása, egy mocsaras rét lecsapolása, és sorolhatnánk tovább az okokat. Egy érdekességet feltétlenül meg kell jegyeznünk: szó esik szántóföldekről, rétekről, kertekről, kaszálókról, viszont erdőkről és szőlőkről – ez utóbbi talán nem is termett meg azon a vidéken – egyszer sem ír a deák.

A tulajdonnevek közül utoljára ezeket a földrajzi neveket mutatjuk be még akkor is, ha abban az olvasóink, a szakértők, a ma ott élő lakosok esetleg pontatlanságot vélnek felfedezni. Ezek a következők:

Települések: Alsóróna (Ron), Bárdfalva (Barthffalwa), Beszterce (említés szintjén), Eorymwapa (Őrimvapa; bizonytalan), Fejérfalva~Bélafalva (Feyrffalwa), Felsőapasa, Hotháza (Hothaza, bizonytalan), Huszt (Hwzth; említés szintjén), Kabolapatak (Kobalopathka); másképp: Lupapataka (Lwpathaka), Kálfalva (Kalynffalwa), Kőkénymező (Keokynmezeo, Keokynmezew in Wagonelazza; Kőkényes?), Láz~Lázi, Bácsiláz (Laaz), (Poson; említés szintjén), Somosfalva (Somosffalwa), Sziget~Máramarossziget (Zigeth, Zjgeth), Szőlős (Zeoleos; talán Nagyszőlős, említés szintjén).

Folyók, patakok: Iza, Kazó (Kazo), Lupa (?), Máramaros (Maramaros), Tisza (Tibiscus).

Határrésznevek (mikrotoponímiák): Bachynelazza (rét, nem azonosítható), Csetadombja (Chetadombja), Eszterág (Ezteragh; jelentése: gólya), Gerezzegh (?), Hobiza (Hobyza, föld), Hosszúliget (Hozzwlygeth rét?), Ibrisz (Ibrjz), Kajtár (Kajtar, rét), Kormani~Kormanos (föld), Likasdomb (Ljkasdomb), Miklása (Mjklazza, rét), Mocsár (Mochar, föld), (Ozolvan, rét), Teoltisz (Theolthys, föld), Turcjad (rét).

Befejezésül szeretnénk összefoglalni azokat a lényeges jellemzőket, amelyek a szigeti Szabó György deák latin nyelvű feljegyzésének a legnagyobb erényei. Ezt a nyelvméltakat már sokan felhasználták különböző tanulmányokban, doktori disszertációban, azonban mindenki más-más szempontból. Arról nincs tudomásunk, hogy a benne szereplő tulajdonneveket fogták volna vallatóra és elemezték volna. Pedig viszonylag rövid terjedelme ellenére sok nevet tartalmaz. A személynevek közül a 110 férfinév azért értékes, mert leg-

(folytatás a következő oldalon)

Erdélyi Miklós és a váradi teátrum

Nagyvárad színháztörténetének jelentős alakja volt Erdélyi Miklós színész, szíinigazgató. A XX. század elején egyebek mellett tizenöt éven át vezette a társulatot, megpróbáltatásokkal teli életútján sok áldozatot hozott, hogy szeretett városa színjátszását színvonalassá és híressé tegye. A *Nagyvárad és Szabadság* napilap 1934. februári lapszámaiban – nem sokkal a temetése után – emlékeztek meg róla.

Szürke, komor februári reggelen hunyt el a nagyváradi kórház egyik harmadosztályú kórtermében Erdélyi Miklós (Zombor, 1868. máj. 22.–Nagyvárad, 1934. febr. 10.), aki másfél évtizeden át volt igazgatója a színháznak. Nem sokkal halála előtt költözött haza Bukarestből, ahol lányával és vejével, Gróf

Lászlóval élt együtt. A kis családot az imádtott unoka, Bubi egészítette ki, a nagypapa legnagyobb öröme. Keményen dolgozott az öreg Bukarestben. Szőnyegekkel és háztartási gépekkel házalt, hogy eltartsa saját magát, ne kelljen a fiataloknak még őt is eltartaniuk. Egy fárasztó nap után összeesett az utcán, és kórházba szállították. Mindenáron haza akarta hozatni magát Váradra, abba a városba, ahol egykor sikeres és boldog volt. Haza is tért, egyenesen a kórházba, egy harmadosztályú kórterembe, ahol 25 év szakadatlan munka, izgalom, kínlódás után végleg megpihent. Amíg a kórházban feküdt, csak páran látogatták meg. Az ő váradi huszonöt évére már kevesen emlékeztek! Ha nagy ritkán egy régi ismerős leült az ágya mellé, annak azt is elpanaszolta, hogy nem teljesülhet legnagyobb vágya, felnőni látni unokáját.

Az ő igazgatósága alatt (1908–1921, majd 1928/29) nagy nevek szerepeltek a kőszínház színpadán, de jó néhány fiatal tehetség is

Adatok a XVI. századi (Máramaros)Szigetről (2.)

(folytatás az előző oldalról)

többjük teljes, kételemű, tehát mind a családneveket, mind a keresztnéveket lehet rendszerezni. A női név kevés ugyan, azonban kimondottan ritkaságnak számít ebből a korból. Ugyanígy kuriózum a helynevek között

olvasható dülők korabeli megörökítése is. És mivel az özvegyeknél a házastársak neve is szerepel, valójában nem 23 évet ölel föl, hanem annál többet, hisz ők jóval 1540 előtt születtek. S végül ez a névanyag mind azt bizonyítja, hogy Sziget városa a középkorban szintiszta magyar település volt.

JEGYZETEK

8. Talán valamelyik szláv (keleti szlovák vagy nyugati ukrán) nyelv Cserepnya < Čerepaňa családnevének hangalaki magyarosodása (két nyílt szótagos tendencia és hangrendbeli igazodás). Gajdán < a török gayda „duda”; az -an ~ án képzős alakja bekerült mind a román, mind a szlovák és ukrán nyelvbe. A Juga < Iuga lehet a román Gheorghe (György) egyházi személynév becézett formája. (Az adatokért köszönet Szopos András Bukarestben oktató kollégáknak.)
9. A faluban a középkorban eredetileg magyar kisnemesi családok éltek, köztük Kis nevű is. Azonban a település román lakta lett, ezért kaphattak a gyermekeik román vagy más idegen keresztnévet: Dan < Dániel és Rodra(m) lehet a szláv Radovan becézése.
10. Lelkes György: *Magyar helységnév-azonosító szótár*. Argumentum. 2011.

itt bontott szárnyat. Játszott nála Ujházy Ede, Pálmay Ilka, Küry Klára, Góth Sándor, Fedák Sári, Rózsahegyi Kálmán, hogy csak a legnagyobbakat említsük, de az innen indulók sokasága is mutatja, hogy milyen hamar meglátta az ígéretes tehetséget a fiatal színészekben, hogy aztán később könnyezve, de boldogan engedje el nagyobb színházakhoz a kedvenceit. Igazgatósága alatt bontogatta szárnyait Gózon Gyula, Kabos Gyula, Mály Gerő, Zilahy Irén, Madas István, Gróf László, Polgár Mariska és sokan mások.

Nevelt lánya, Gróf Lászlóné Polgár Mariska vese- és májbántalmai miatt, orvosa tanácsára nem utazott a temetésre Váradra Bukarestből, veje, Gróf László pedig az igazgatójától nem kapott szabadságot. A Nagyvárad tudósítása szerint kedden, február 13-án, a temetés napjának reggelén Erdélyi Miklós koporsóját a kórház halottasházában Gyepes Imre kanonok szentelte be. Onnan indult el a négylovas gyászhintó végig az akkori Ferdinánd király úton a színházig. Mária királyné szobra mögött, a lépcsők előtt megállt a hintó, hogy szeretett közönsége elbúcsúzhasson Erdélyi Miklóstól, és ő is elbúcsúzzon attól a helytől, ahova annyi nagyszerű művészt hozott el a nagyközönség örömeire. Nagyon sokan megjelentek a színház előtt végső búcsút venni. Amikor a hintó megállt, az erkélyről felzendült a zenekar gyászzenéje, majd a gyászbeszéd következett.

Parlagi Lajos színigazgató mint utód vett búcsút Erdélyitől, de búcsúzott a távolban élő nevelt lánya, veje és unokája nevében is. Perédi György a nagyváradai újságírók nevében búcsúzott. Emlékeztette a közönséget arra, hogy ki volt a város és a magyar színész életében Erdélyi Miklós. Utolsónak a társulat nevében Tompa Béla lépett a gyászkocsi mellé, és megrendült hangon a következőket mondta: „Erdélyi Miklós! Ide szólítom az úrból riadtan csapongó szellemedet, lássad, hogy az életben végzett fáradhatatlan munkádnak gyümölcse, a nagyváradai színészet megteremtése, örökké élni fog. Kedves mosolygós arcodat, elegáns világfi figurádat senki sem fogja elfelejteni. Sokat küzdöttél a kitűzött célt, de elérted azt. Az Úr szava elhívott közülünk, hogy siess, legyen nekünk, szegény színészeknek odafent is szószólónk, meleg pártfogónk. Sokan miattad ragaszkodtunk ehhez a rögzös, kínnal teli pályához, mert a legjobb példával jártál előttünk mint igazgatónk, aki legelső volt a színháznál reggel, a munkánál

és este a legutolsó, aki pihenni ment. Előtte már megoldódott a nagy színjáték, vége, eljártad a reád osztott nehéz szerepet. Évek-re elszármaztál innen, de búcsúfellépésedre a nagy tragédiában hazajöttél közénk, a Téged soha elfelejteni nem tudó nagyváradai barátaid közé. Adjon a jó Isten neked odafönn békés nyugodalmat, szegény riadt lelked pihenjen meg! Könnyes szemmel eresztünk a nagy útra, édes gazdám. Isten veled!”

A gyászbeszéd után ismét felzúgott a gyászzene, a menet elindult a színház elől az Olaszi temetőbe, s ott E. Kovács Mariska mellé, örök nyugalomba helyezték az egykor nagy népszerűségnek örvendő igazgatót.

Erdélyi Miklóssal nem volt túl kegyes az élet. Amikor nyugdíjba vonulásakor először lemondott a színház vezetéséről, 1925. január elsején, nem sokáig ült tétlenül. Szólót vásárolt magának, és az elegáns bohém megmutatta, hogy ő a munka embere. Hajnalban kelt, hogy munkásait ellenőrizze, de nem volt rest felülni a tejeskocsira, a vincellér felesége mellé, hogy házhoz hordja a tejet. Jakobovits Elemér így idézte fel azt az időt:

„Még jól emlékszik minden lakója a városnak arra a kis zöldre festett, kétkerekű talyigára, amelynek bakján Erdélyi Miklós ült, míg háta mögött öblös tejeskannák orkesztere muzsikált a köves utcák dirigálására. Abban az időben gyakran találkoztam vele, miután közös foglalkozásunk nem egyszer keresztezte utamat. Hajnali órákban, mikor aludt még a város, kis kocsija mellett lovgoltam tanyánk felé.

– Látod, öcsém, ez az igazi! Életet adni a népnek! Tejet, kenyeret, nem színházat. Mit színház, minek az a népnek! Bőgre meleg tej, darab friss kenyér, ez az igazi, mondta keserűen Erdélyi.

A város végén, a sorompón erről, megállt a kis zöld talyiga egy házikó előtt. Egyszer megkérdeztem, amint a nagy tejeskannával a kapun belülrre igyekezett, hogy ki lakik itt, akit ennyire megtisztelt.

– Szegény emberek – válaszolta. – Sok-sok apró gyerekkel. Egy utamon leltem rájuk. Azóta első hajnali fordulásom ide vezet. Hadd igyanak az ártatlan csöppségek frissen fejt, meleg tejet. Azért viszek egy egész kandlival, hogy jusson belőle az öregeknek is, hiszen a százesztendősféle fa is kívánja az esőt. Annak is élni kell, nem igaz? Na, szervusz, jó munkát és

(folytatás a következő oldalon)

Erdélyi Miklós és a váradai teátrum

(folytatás az előző oldalról)

erről senkinek egy szót se” – zárja emlékezését Jakobovits a *Szabadságban*.

Vendéglőt is nyitott a Körös partján, és boldogan nyugtázta, ha a vendégek dicsérték felesége főztjét és az Erdélyi-féle borokat. Olyan büszke volt a kis gazdaságára, mint amilyen büszke volt régi társulatára.

A becsületes gondolkodásnak és munkának azonban csak erkölcsi eredményei voltak. Néhány rossz termésű év elvette Erdélyi kedvét a bortermelésről. Amikor a színház épp gazdátlan lett, barátai és színészei sürgetésére, 1928-ban újra felcsapott igazgatónak. Eladta a szőlőt, a vendéglőt, elzálogosította ékszereit, műtárgyait, egyszóval mindenét pénzzé tette, és befektette szeretett színházába. Ez később végzetes hibának bizonyult, mert ő még a régi idők alapján kalkulált. Nem számolt azzal, hogy a város magyar közönségének már nem telik színházra, így aztán a mélyen leszállított bérlet- és jegyárak és az alacsony gázsik mellett sem tudta rentábilissá tenni a színházat.

Egyéb nehézségek is felmerültek. A színházat gyakran át kellett engednie a román nyelvű előadások szervezőinek, s ő nem tudott új erőket szerződtetni a társulathoz. Így aztán bekövetkezett az, amit sokan már jó előre láttak: a színház megbukott. Erdélyi mindezt elvesztette, és még társulata tagjainak is adós maradt. Nem panaszkodott, nem siránkozott, ráadásul eltúrta a suttogó rágalmakat, miszerint neki sikerült megmentenie a pénzt. Bár egészségi állapota megromlott, egy szép napon összecsomagolt, és elindult Bukarestbe szerencsét próbálni. Ottani életéről fentebb már megemlékeztünk pár sorban, most lásuk, miként jellemzi őt a *Szabadság* napilapban dr. Kovács Zsigmond.

„Minden színész ambíciója, hogy egy nagy drámai szerepet játsszék, aligha ez a drámai szerep volt az, amire vágyott. Rátermett, ügyes színigazgató volt, kitűnő szőlősgazda, rokonszenves, jó svádájú eladó is lehetett, s mégis koldusszegényen halt meg. Egy becsületes munkáséletet láttunk összeomlani, s mi nem Erdélyit, az igazgatót, hanem Erdélyit, az embert gyászoljuk.”

Derék, becsületes embernek tartotta mindenki Erdélyi Miklóst. A mindenkori polgármesterek irodáinak ajtai is nyitva álltak előtte.

Dr. Soós István így emlékezett: „Ő reá nem lehetett haragudni, az ő kérését nem lehetett megtagadni. A magyar rezsim utolsó polgármestere, az örökké kék ruhában járó Rimler Károly hideg, szürke szemei is megváltoztak, midőn Erdélyi Miklós kis zömök alakja megjelent a hivatalban. De ugyanolyan jóindulattal kezelte őt Coriolan Bucico és Grigore Egri is, kik, bármikor jött, meghallgatták, eltréfáltak vele, és elintézték az ügyét. Ha összehasonlítjuk őt a három utolsó színházigazgatóval, ő képviselte az igazi bohém lelket. Parlagi Lajos kicsattanó gerincessége, Janovics Jenő diplomatikus fellépése mellett Erdélyi Miklós volt az, akivel bevonult a városházára a bohém, kedves, kérő hang.”

Utolsó igazgatósága idején, 1928-ban a bukaresti *Curentul* napilapban csúnya támadás érte Erdélyit. A lap újságírója megvádolta, hogy a váradai színház szubvenciót kap a magyar kormánytól. Erdélyi kereste az alkalmat, hogy bizonyítani tudja ártatlanságát. Amikor megtudta, hogy Grigore Egri váradai polgármesternek, dr. Soós Imrének és Benedek Aladárnak Budapestre kellett utaznia banki adósságok rendezése céljából, azonnal jelentkezett, mert tisztázni akarta magát a román adminisztráció előtt. Együtt keresték fel Budapesten a pénzügyminisztériumban Lukács Ödönt, Lukács rögtön telefonált Jakab államtitkárnak, s az megerősítette a román urak előtt is, hogy nem kap és nem is kapott állami szubvenciót még magyarországi színházi társulat sem, nemhogy külföldi. A *Curentulban* is megjelent a közlemény, így hamarosan pont került az ügy végére.

Zárjuk az Erdélyi Miklósról szóló megemlékezést Katona Béla újságíró szavaival, amik a február 18-i lapszámban jelentek meg. „Mondom, most, hogy már nem köszönheti meg a sok szép elégiát, arról sem érdemes beszélni, hogy egy héttel a halála előtt még vita folyt a tanácsban, vajon három- vagy négyszáz lej havi segélyt adjon-e neki a város. Egy színházi páholy egyetlen esti árában állapodtak meg aztán e célra. Most egy nyári überziherben érkezett haza tízfokos hidegben, a közkórházi közös szobában didergett ki belőle a lélek. Imádta az operettet, eleme a bohózat volt, és mégis neki jutott itt a magyar komédia legdrámaibb szerepe.”

Farkas László

Rahmanyinov, az utolsó romantikus

Egy híján 150 éve, 1873. április 1-én (julián naptár szerint március 20-án) született **Szergej Rahmanyinov**, a XX. századi zeneirodalom utolsó nagy romantikusa.

A Novgorodhoz közeli Onyegben látta meg a napvilágot a család harmadik gyermekeként, később sajnos mindkét nővére meghalt. Apja elkártyázta örökségüket, és elhagyta a családot, anyjával szentpétervári albérletbe költöztek. Szergej kilencesztendő volt ekkor, és kiugró tehetsége révén azonnal felvették a konzervatóriumba. Lakásukkal szemben állt a Mariinszkij Nagyszínház, e varázslatos balett- és operavilágba pillantva határozta el: zeneszerző lesz. Moszkvában Zverev kiváló pianistát faragott belőle, de nem engedte komponálni, nehogy az a gyakorlás rovására menjen. Szergej ott is hagyta. A moszkvai konzervatóriumban unokabátyja, Alekszandr Ziloti lett zongoratanára, Tanyejevnél tanult ellenponttant, Arenszkijnél zeneszerzést, az itt szerzett alapos tudása későbbi pályáján meghatározó lett. 1892-ben diplomázott mint „szabad művész”, de már előtte is voltak sikerei zongorakonzertjeivel, korai műveivel. Első operájával, az *Alekóval* (Puskin *Cigányok* c. költeménye nyomán) elnyerte Csajkovszkij elismerését és barátságát, s fel is vette volna turnérepertoárjába a művet, ám a következő évben meghalt.

Anyagi nehézségek miatt Rahmanyinov kezdetben zongoraórákat is adott, de utálta ezt. 1897-ben kiváló I. szimfóniájának bemutatója megbukott, mert korabeli beszámolók szerint Glazunov egyszerűen részegen vezényelte el. Komoly alkotói válság következett, súlyos depresszióval, ráadásul szerelmi bánattal. Nem sokat segített az idős Tolsztojjal való találkozása sem, mert az ennyit kérdezett: „Mondd, tényleg szüksége van valakinek ilyen zenére?” Hipnoterápiával kúrálta ki egy Nyikolaj Dahl nevű pszichiáter, s Szergej a 2. zongoraversenyével újra lendületbe jött. E máig

leghíresebb művéért, később pedig a 2. szimfóniájáért kétszer is megkapta a Glinka-díjat, ami anyagilag is segítette.

1902-ben feleségül vette unokatestvérét (az egyház felháborodása ellenére), Natalja Szatyinát, s vele örök családi biztonságra lelt minden későbbi forradalmi, háborús és emigrációs nehézség közepette is. Két lányuk született, Irina (1903) és Tatjana (1907). A család a Tambov melletti ivanovkai birtokon teremtett otthont. Ez lett az a békés, természetközeli hely, ami számtalan szerzeményét ihlette, és amire emigrációja után is mindig fájó szívvel gondolt vissza. Rahmanyinov unokája, Alexandre egy interjúban azt meséli, hogy nagyapja borongós zenei hangvételében nem kizárólag az örökös honvágy bujkál, hanem egész életében gyötörte egy Oroszországban hátrahagyott ifjúkori szerelem is.

(folytatás a következő oldalon)

Rahmanyinov, az utolsó romantikus

(folytatás az előző oldalról)

Rahmanyinov már fiatalon híres lett az orosz művészvilágban, a Nagyszínház karmestereként (1904–06) két év alatt 89 előadást vezényelt, de volt a Moszkvai Filharmoniai Társaság karmestere (1911–13), a zenetársaság alelnöke (1910), ahonnan fel is mondott, amint tudomására jutott, hogy valakit csak azért rúgtak ki, mert zsidó. 1899-ben koncertezett először nyugaton, Londonban. Angliába később többször visszatért, de bejárta Németországot (Drezdában élt néhány évig az 1905-ös orosz forradalom okozta rossz társadalmi helyzettől menekülve), Hollandiát, Párizst (Gyagilev meghívására), Skandináviát (ide menekültek nemesi származásuk miatt 1917-ben a bolsevik forradalom elől, előtte Jaltán tartotta utolsó oroszországi hangversenyét). Az 1909/10-es évadban az USA-ban koncertezett, majd 1918-ban végleg az Egyesült Államokban telepedett le családjával, soha többé nem látta szeretett hazáját. Az USA-ban aztán élete végéig töretlenül ontotta magából a koncerteket (volt, hogy öt hónap alatt 71-et, hangversenyszólistaként, szóló pianistaként, karmesterként egyaránt), bevallottan még ő sem gondolta volna, hogy két évtized alatt ezerszámmra fog fellépni.

Olyannyira lefoglalta az előadóművészi pályája, hogy Amerikában már csak hat művét tudta befejezni, igaz, ezek közül kettő a leg híresebbjei közül való, a *Rapszódia egy Paganini-témára* és a *Szimfonikus táncok*. A kor legnevesebb zenekaraival játszott (Boston, Philadelphia), legendás zenekarvezetőkkel – Serge Koussevitzky, Leopold Stokowski, Ormándy Jenő –, de New Yorkban még Gustav Mahlerrel is. Sztár lett és vele árucikk...

Amerikáról szólva, ahol előadóművészként önerőből anyagi jólétet sikerült felépítenie családjá számára, ezt írja: „A jellemem immár teljesen romokban, semmi más nem vesz körül, csakis biznissz.” S ha már üzlet, Edison is megkereste 1919-ben, hogy felvételeket készítse nek. Később, 1920-tól 1942-ig más kiadóval is rögzítette számos művét saját előadásában. Szerencsére e felvételek egy része ma már elérhető a világhálón is. Érdemes belehallgatni, hogyan játszotta érzékeny nagysággal, precíz eleganciával ő maga saját szerzeményeit, tanulságos lehet néhány mai hatásvadász, túl-

lihegős előadónak, merthogy sodró zenéjével észrevétlenül is át lehet esni a ló túloldalára.

1931-ben ő is aláírta a *The New York Times* egyik cikkét, amelyben elítélték a szovjet kultúrpolitikát és az annak nem tetsző művészekkel való elbánást. Ezek után hosszú időre egyszerűen törölték hazájában a nevét és műveit mindenhol. Nagy turnékat és kiváló karmesteri állásajánlatokat többször utasított vissza az USA-ban, így is folyamatos időhiányban kereste a nyugalmat a komponáláshoz. Amerikai alkotói terméketlenségével kapcsolatban mondta, hogy hazájával együtt elvesztette önmagát is.

Életvitelét az évszakok határozták meg, fellépő művészként az őszi szezontól kezdve koncertezett, nyaranta pedig, ha tehetett, alkotott és pihent, ilyenkor gyakorta visszatért Európába. 1930-ban megvásárolt egy festői telket a Luzerni-tó partján, így hódolhatott egyik nagy hobbjának, a motorcsónakázásnak. A birtokot Senarnak nevezte el (a Szergej és Natalja nevek kezdőbetű-párjaiból), itt töltötte a következő évtized nyarait családja körében, komponálva. Életében már csak itt lehetett „legközelebb” hazájához. Svájcban találkozott egyébként Fokinnal is, ő koreográfiát készített a Paganini-változatokra. Legutolsó európai koncertjét is a Luzerni Fesztiválon adta 1939-ben. 1942-ben orvosi tanácsra (a diagnózis: szklerózis, lumbágó, neuralgia, magas vérnyomás stb.) a keleti partról kedvezőbb éghajlatra, Los Angelesbe költözött. Itt megfordult házában a cinikus Sztravinszkij is, aki csak „hat és fél láb magas homlokráncolásnak” hívta az idős Szergejt, de gyakran látogatta meg „zongorázgatni” a XX. század másik nagy pianistája is, a szomszédban lakó Horowitz.

Rahmanyinov látszólagos zárkózott-melabús alkata a publicitástól való idegenkedése miatt érthető félre. Jellemzően nem mosolygott a róla készült fényképeken, szemérmesen tartózkodó volt, de hogy mindig komor, gondterhelt lett volna, azt mindjárt cáfolja az a néhány fennmaradt mozgókép, ami családja körében töltött idejét dokumentálja, hitvesével, lányaival, unokaival körülvéve csupa tréfa, játék és mosoly a hatvan év körüli mester.

Rahmanyinov az 1942/43-as idényben rossz egészségi állapota ellenére tovább koncertezett, de már több meghívást le kellett

mondania. 1943. február 17-én lépett utoljára közönség elé a Tennessee Egyetemen, Knoxville-ben. Amikor megtudta, hogy átütés melanómával diagnosztizáltak, állítólag ennyit mondott: „Ég veletek, szegény kezeim...” 1943. március 28-án, néhány nappal 70. születésnapja előtt hunyt el Beverly Hills-i otthonában.

Rahmanyinov nagy volt a szó számos értelmében. Nagy tehetség: diáktársai és tanárai is csodálták kifinomult zongoratechnikájáért, kifogástalan memóriájáért. Nagylelkű: amerikai koncertbevételeivel segítette hátrahagyott orosz rokonait, barátait, kollégáit, Szkrjabin özvegyét, a háborús sebesülteket, Párizsban kiadót alapított orosz zeneszerzőknek. Nagyvonalú: talpig úriemberi, arisztokratikus eleganciájáról egyhangúlag szóltak kortársai. Nagy növésű: két méter magas, méretes kezekkel (a billentyűkön átért egy duodecimát), zongorairásmódjában már ezzel is elég sok kihívást hagyott az utókor pianistáinak. Nagy világpolgár: szeretett márkásan, elegánsan öltözködni, imádta a legújabb luxusautókat, a sebességhatárt gyakran túllépte, amikor még amerikai jogosítványt sem kapott. Nagy zongoraművész: lába előtt hevert a nagy Amerika publikuma, merthogy nagy zenét komponált, olyat, ami elárasztja, túlcsondítja a hallgatók szívét-lelkét, széleset, tágasat, mélységeset, olyat, amilyen az örökre hátrahagyott nagy orosz táj volt az egykori ivanovkai birtokukról nézve, ahol a végtelen horizonton a föld összeért az éggel. Ez a mérhetetlen honvágy fizikailag, betegségig menően fájt neki. Nagy múltra tekint vissza Rahmanyinov családfája is, melyet a mai leszármazottak is egészen Ștefan cel Mare fejedelem egyik unokájáig, a Rahmanyin (állítólag vidám, beszédes, esetleg nagylelkű) ragadványnevű Vaszilijig vezetnek vissza.

A kicsiség képtelen felfogni és értékelni a nagyságot. Rahmanyinovot már néhány kortársa is idejétmúlnak titulálta (pár darabja alapján általánosítva), megkésett romantikusnak a XX. század modern „izmusai” közepete. A vele egy korszakban alkotókat nézve va-

jon mit lehetne Rahmanyinov szemére vetni? Hogy nem volt annyira elszállt őrült, mint diáktársa, Szkrjabin, olyan egzaltált, mint Mahler, olyan bomlasztó, mint Schönberg, olyan könnyedén merész, mint Debussy, olyan szemtelenül hatáskereső, mint Sztravinszkij? Hogy zenéje nem hullott szét a posztromantikus expresszivitás határkitolódásaitól, nem volt olyan észszerűen megpolitizált és atomizált, mint a vele párhuzamosan felcseperedő neoklasszikusok némelyiké? Egyiket sem, mert Rahmanyinov egyszerűen csak önma-ga volt, külső bomlasztás helyett belső örlődésben kereste a válaszokat az élet lényeges kérdéseire: szerelemre, hitre, halálra (gyakorta építette be fátumotívumként a Dies irae-szekvenciakezdetet műveibe). Zeneidegen puffogtatások helyett harmonikus és melodikus maradt (örökölte Chopin érzékenységét, Liszt szintézislátását, Csajkovszkij robusztus szívdobbanásait, Rimszkij-Korszakov mesteri zenekarszövését), de mégis korszerű, mégpedig annyira természetesen, hogy ez a XX. századi felhang olykor csak avatott búvárkodással érhető tetten. 1939-ben mondta: „Úgy érzem magam, mint egy kísértet, ami egy idegenné vált világban kóborol.”

Rahmanyinov „idejétmúlt” zenéje mindenestre változatlanul ott van a XXI. századi koncerttermekben, sőt követelik, mert hódít, valószínűleg azért, mert nemességgel képes szólni az életünket érintő alapvető emberi érzelmek, vágyak hangján. Tagadhatatlan, hogy Rahmanyinov szentimentális is volt, de giccset csak az utókor csinált zenéjéből, nem kímélte őszinte és művészi örökségét a XX. század populista zeneipara. Fals utánczók se-kélyesítve fölőzték le stílusának szembeötlőbb melodikus-érzelmes rétegeit, és ötletcsökevényekké hígították, szirupos hollywoodi zenék „nőttek ki” belőle és csöpögős pop. Műjegyzékére (szimfonikus, egyházi vokális, kamara, zongora bőségesen, dalok, parafrázisok) itt nincs már mód kitérni, ártó plagizátorok helyett ajánlatos hallgatni a mester eredeti alkotásait.

Tóth Gábor

Bőgőjével bejárta a nagyvilágot

Sztojka Tamás csendes, halk szavú ember. Egy „mesekocsmában” találkoztunk Berettyóújfaluban, a Nadányi Zoltán Művelődési Házban. A háromtagú zenekarban az öccse volt a primás.

Másfél éve Biharban él egy kis faluban a nagybőgős Sztojka Tamás. Hatan vannak testvérek, ötük már diplomás, de a vele muzikáló öccse is már végzős Szegeden. Ő maga klasszikus zenészként tanult „cigányul” játszani. Mielőtt hozzákezdett volna beszélni a múltjáról, jelenéről és a bizonytalan jövőről, nagy szakértelemmel végignézte Tamus István grafikusművész megnyitásra váró tárlatát, aztán vette fel a beszélgetés fonalát.

– Édesanyám zsidányi. Édesapja mezőgazdaságból élt, nagymamám pedig a gyulai húskombinátban dolgozott. Anyukám tanárnő. Az édesapámék családjáról többet tudok, mert a Békés megyei Dobozon nőttem fel. Apai nagymamám régiségeket vásárolt fel, úgy mondják ezt felénk, hogy „faluzott”, ami azt jelenti, hogy jártában-keltében házalva kendőjébe gyűjtötte a régi tárgyakat. Nagyapám az építőiparban dolgozott, de hétvégenként muzikálni járt. Apuék tízen voltak testvérek, és a nagycsaládban régiségkereskedéssel vagy zenével foglalkoztak. Édesapám

Sztojka Tamás
nagybőgős

Muzsikálás
a berettyóújfalui
„mesekocsmában”

A szerző felvétele

azt mondta magáról, hogy dobos, de a beatzenekarok és a báli élet hőskora után cigányzenekarokban bőgőzött. Hatan vagyunk testvérek. Két nővérem, Éva és Edina apu előző házasságában született.

– A Roma Sajtóközpont által 2015-ben alapított Aranypánt-díj az egyik legjelentősebb magyar civil kitüntetés. 2019-ben az év hétköznapi roma hőse Edina lett. Tartják a kapcsolatot?

– Természetesen. Tartjuk, mint a jó testvérek. Büszkék voltunk rá, hogy az ötödik Aranypánt-díjat Edina érdemelte ki a tíz jelöltből. Ő ápolónőként dolgozik Gyulán. Éva nővérem tanító, Kétegyházában él. Apu második házasságában két fiú és két lány született. Én vagyok a legidősebb. Van egy 26 éves húgom, Adrienn, ő dajkaként végzett Budapesten, a 25 éves húgom, Laura jogi asszisztensnek tanul, és van egy 21 éves öcsém, Máté, aki a szegedi egyetem zeneművészeti karán fog végzeni hamarosan.

A szerző felvétele

Biharország – szomszédoló

Zenészként a világ sok tájára eljutott Sztojka Tamás

– Milyen volt a viszonya a tanuláshoz?
 – Dobozon jártam általános iskolába, és mellette a zeneiskolában is tanultam négy évet. Utána a békéscsabai Bartók Béla Szakgimnázium és Alapfokú Művészeti Iskola tanulója lettem, ott családi környezet fogadott. Mindenki ismerte mindenkit, tudtuk, ki honnan jött. Az én hangszerem, mondhatnám, apai örökségem, a bőgő. Volt egy kedves tanárom, édesapám barátja, Barbócz Sanyi bácsi. Hegedűs. Neki köszönhetem az első külföldi turnémat is. Wittenbergben voltunk, Békéscsaba testvérvárosában. A repertoáron többnyire komolyzenei művek szerepeltek, de akkor tizenöt évesen – életemben először – népzene is játszhattam. Abban az időben a zenélés a Vasutas zenekarban volt, próbáltuk a basszus szólamot erősíteni egy iskolatársammal. Többször jártunk a zenekarral Trencsénben, ez kedves élményként maradt meg bennem. A

„Nagycsaládi” zenekar a szarvasi vízi színpadon 2020. augusztus 2-án. A primás itt Sztojka Máté, a legfiatalabb testvér

zsebpénzemet hétvégenként azzal kerestem, hogy be-beálltam cigányzenekarba kisegíteni, általában aput helyettesítettem. Aztán ahogy romlott az egészsége, szinte már csak én játszottam. A sok zenélés mellett azért sikerült leérettségiznem is, hála istennek!

– Kemény menet volt?

– Nem volt vészes, de diszlexiás és diszgráfiás vagyok, azaz nehezen megy az írás és az olvasás, ezért szóban kellett érettségiztem. Két tételt húztam mindegyik tárgyból. A továbbtanulásról apu úgy vélekedett, hogy ne menjek a fővárosba, mert az asztmám miatt nem tesz jól nekem a nagyvárosi levegő, így Debrecenre esett a választás. Édesapám azt hitte, honvágyam lesz, ha elkerülök, de nem volt. 2009-ben vettek fel. Kollégiumban laktam, klasszikus nagybőgőt tanultam három évig, majd elvégeztem a mesterszakot is. Péntek-szombaton hazajártam zenélni. Hol baszusgitároztam, hol bőgőztem. Mikor mire volt szükség, de mindig volt valami! Akkoriban más világ volt, mint most. Kapusi Kálmán volt a főtárgytanárom, nagyon sok mindenben segített. Mindig akadtak kisebb-nagyobb koncertek a debreceni évek alatt is. A legemlékezetesebb egy kínai turné volt 2013-ban, akkor a debreceni filharmonikusok hívtak kisegíteni. Kedves, zeneszerető emberekkel találkoztam ott, és kaptunk egy kis ízelítőt a kínai kultúrából is. Megfordultam Sanghajban és Pekingben is. Sőt, voltam Vuhanban is, de ez még a vírus előtti évben volt, 2018 szilveszterén.

– Mit kapott a zenétől?

– Megadatot, hogy a világ legszebb tájait bejárjam, Angliától Kínáig. A szigetországban egy Mozart-turnén voltunk, voltak velünk énekesek is. Korhű ruhában játszottunk. Sajnos ebből az időszakból nem maradt egy fotóm sem. A legtöbb időt azonban Franciaországban töltöttem. A Szentpétervári Állami Balett utazó előadásait kísértük. A táncosok és a karmester orosz volt, a zenekar többnyire magyar, de előfordult más náció is. Több évig jártam velük. Általában szeptestén vagy december 25-én indultunk, nem éppen család-barát program. A turné március végéig vagy májusig tartott. Franciaország szinte minden városában megfordultunk, játszottunk színházakban, iskolákban és sportszarnokokban. Nekem Csajkovszkij a kedvenc zeneszerzőm, így nagyon tetszettek a darabok, a *Hattyúk*

(folytatás a következő oldalon)

Bögőjével bejárta a nagyvilágot

(folytatás az előző oldalról)

➤ tava és a Diótörő, de emlékezetes volt számomra Prokofjev-től a Rómeó és Júlia is.

– Ez akkor igazi cigányélet volt?
– Szó szerint. Minden nap más szállodában ébredtünk. Egy-egy ilyen turné alkalmával jól kerestünk, de édesapám betegsége és a Covid-helyzet miatt már nem tudtam élni ezekkel a lehetőségekkel. Még Debrecenben megismertem a feleségemet. Akkor már próbáltam neki udvarolni, de amikor megtudta, hogy zenész vagyok, ez abbamaradt. Pedig sem akkor nem volt, de most sincs semmilyen káros szenvedélyem. Amikor a nővérem elnyerte az Aranypánt-díjat, láttam az egyik közösségi oldalon, hogy ő is gratulált neki. Újra felvettük a kapcsolatot. Édesapámmal akkor jártam sugárterápiára, így udvarlásról még szó sem volt, csak nagyon tartalmas beszélgetésekről, amelyek oldották a szorongásomat. Aztán találkoztunk személyesen is, és másfél év után a feleségem lett. Az esküvőt édesapám már nem érte meg, de megismerte és szerette a szívem választottját.

– *Anyagilag is nehéz időszak lehetett ez, hiszen elmaradtak a külföldi fellépések...*

– Szerencsére volt munkánk, játszottunk a szarvasi Turul étteremben, de sajnos az előző esztendőben bezárt. A cigányzenében ez volt számomra a legjobb időszak. Igazi nagycsaládi zenekar volt a mienk: ifj. Sztojka Zoltán hegedű, Sztojka László cimbalom, Sztojka Máté Marcell hegedű. Sztojka Zoltán, a keresztapám játszott brácsán, neki szintén nagyon sokat köszönhetek. Klasszikus zenét tanultam, a cigányzenében más a vonóveze-

Egy párizsi emlék

A Sztojákák közül sokan zenélnek. A felvétel a dobozi vendéglőben készült valamikor a '70-es években, a bögős kivételével mindenki Sztojka...

tés, a harmóniák használata is sajátos, ezeket mind el kellett sajátítanom. Apu nem tanított erre, azt mondta: van neked tanárod, fiam, ne legyél cigányzenész. Pedig ez a „több lábbon zenélés” most nagyon jól jött. Pályázatot is nyertünk mint cigányzenészek, ez segítette a megélhetésünket. A Muzsikáló Magyarország programban közel félórás felvételt is készítettünk, ez a világhálón visszakereshető, megnézhető, meghallgatható. Most vannak nehézségeink, mert a zenélésből nehéz megélni, de ha megszűnnek a korlátozások, remélem, újra tudunk muzsikálni. Szerencsére egyre több lekötött fellépésünk van már a nyári hétvégékre.

– Milyen a bihari élet egy békésinek?

– Én megértem magamat mindenkivel, barátságos vagyok. Körösszakál egy kis falu, laknak itt mindenféle népek: románok, cigányok magyarok. A polgármester is nyitott személyiség, tanítottam egy ideig bögözni. A feleségem, aki végzett szakápoló, egy biharkezesi idősotthonban dolgozik. Nem biztos, hogy Biharban fogunk megöregedni, de egyelőre jól érezzük itt magunkat.

Kocsis Csaba

Berettyószéplak köztiszteletben álló polgára

Az utóbbi hónapokban több olyan régi ismerősömet szólaltattam meg a lap hasábjain, aki letett valamit az asztalra, akinek a tevékenységét értékeli a közösség. Most is egy ilyen személyt kerestem fel, ő a berettyószéplaki **Helmeczy József**.

Talán az egyik legismertebb lakosa a kőolaj-kitermeléséről ismert Berettyó-parti településnek Helmeczy József. Az 1980-as években a Berettyószéplaki Fogyasztási Szövetkezet elnökeként szerzett magának hírnevet, az általa hosszú éveken át vezetett intézmény a legjobbak közé tartozott Bihar megyében. Berettyószéplakon járva sosem kerültem el a vele való találkozást, többször beszélgettünk, azonban egyszer igazán meglepett: azt kérdezte, megkínálhat-e egy különlegességgel, és egy üveg Pepsi-Colát tett elém az asztalra. Addig sohasem fogyasztottam, bár tengerparti nyaralásunk idején, ha lett volna valutám, éppen vásárolhattam volna. Azóta eltelt jó néhány évtized, de a barátságunk ma is változatlan. Többször is ajánlottam, hogy írnék a tevékenységéről, de ezt mindig visszautasította

Helmeczy József

A fogyasztási szövetkezet központi épülete, itt működik az étterem és más üzlethelyiségek

mondván: „Csak a munkámat végzem”. Végül március elején sikerült rábírnom az interjúadásra, s munkahelyi irodájában faggattam Helmeczy Józsefet.

– Kérem, röviden beszéljen a családjáról, hiszen Széplakon több Helmeczy család is él!

– Úgy különböztetnek meg bennünket, hogy én például D. Helmeczy József vagyok, ez a D. betű Dezsőt jelent. Engem és édesapámat is a legtöbben úgy szólítanak, hogy Dezső Józsi. Apám vezette 27 évig a fogyasztási szövetkezetet, ő építette ezt az éttermet, ahol most tartózkodunk, és még sok mást itt, Széplakon. Majd engem is behozott a szövetkezetbe, először egy sörözőt vezettem, onnan emeltek ki a tagok és lettem a szövetkezet elnöke. Később, a változások után átvettem a kőolaj-finomító kávéházát, ott dolgoztam, amíg a finomító működött, utána visszahívtak a szövetkezetbe, amely gondokkal küszködött, a megszűnés fenyegette. A tagok megkértek, hogy vegyem át újra a vezetését, és próbáljam fellendíteni. Azokat az egységeket, melyek nem voltak jövedelmezők, liciteket szervezve eladtuk, ami megmaradt, azt siker-

(folytatás a következő oldalon)

Berettyószéplak köztisztelőben álló polgára

(folytatás az előző oldalról)

resen működtették. Közben a lakásom mellett nyitottam egy saját éttermet, az nagyon jól működött addig, amíg komoly gazdasági tevékenység folyt a településen. Most ez az étterem működik, a földszinten üzletek vannak, az emeleten szállodai szobák. Itt összesen kilencen dolgozunk, a konyha viszi a prímet, a vendégfogadás is elég jól megy, az ide látogatók meg vannak elégedve az általunk nyújtott szolgáltatással. A vendéglő neve Barcău, magyarul Berettyó.

– Árulja el, hogyan sikerült önnek a '80-as években Pepsi-Colát beszereznie, amikor még tévéreklámokban sem nagyon lehetett ilyet látni!

– Az egész onnan indult el, hogy közeledett egy bányásznap, s a bányavállalat igazgatója – nem a széplaki részlegé, hanem az Almaszegen lévő központé – megkért, erre az eseményre szerezzek be valami különlegességet a bányászok számára. Kezdtem tapogatózni, mit is tehetnék. A komám, aki a lányomat keresztelte, Bukarestben lakott, a felesége magas szintű intézményben dolgozott mint titkárnő, sok mindenkit ismert. Elmentem Bukarestbe, és felkerestem őket. Elvittek egy ismerősiukhoz, aki tudott segíteni: azt mondta, el tudja intézni, hogy kapjak 50 láda Pepsit. Én azt mondtam, ez nem elég, mert nekünk hétezer bányászunk van – nem tudom, honnan vettem ezt a számot, de ennyit mondtam. Sok huzavona után el kellett hogy menjek a mezőgazdasági minisztériumba egy részlegvezetőhöz, talán államtitkár volt. Elmondtam neki is, hogy hétezer bányászt képviselek, az ő nevükben kérem ezt a támogatást, mert nemcsak pálinkával, sörrel szeretnénk kedveskedni a bányászoknak, hanem Pepsi-Colával is. Meggyőztam, és aláírta, hogy kaphassunk négyszáz láda Pepsit. Ezzel nagy sikert arattam a

Elismerések,
diplomák az iroda
falán

bányászok körében, mert ilyen még nem volt, hogy a mititei és a sör mellett Pepsi-Colát is lehessen fogyasztani a bányásznapon.

Beszélgetésünk során elhangzott még néhány hasonló történet a körülményes beszerzésekről, a vadászatairól, a saját receptje alapján készített szalámiról. Szó esett a két gyerekéről, lányáról és fiáról, s hogy szeretné, ha a fia folytatná az ő munkáját, majd a jelenlegi berettyószéplaki gondokról faggattam.

– Ha visszatekintünk az ötven évvel ezelőti Széplakra, akkor most kijelenthetem, hogy a település egy poros falu lett. A Petrom jelenléte, az onnan származó fizetések nem lendítették előre, minden téren elhanyagolt helység lett. Ennek sok oka van, egyebek mellett a mérgezgáz-ömlés. Ez állítólag kisebb mértékű, mint évekkel ezelőtt, de vannak reggelek, amikor ha kijössz a házból, s fúj a szél is, nehéz elviselni a levegőben lévő gázszagot. Valamikor ez a falu pezsgett, a fiatalok ünnepnapokon kéz a kézben sétáltak. Ehhez képest ma minden téren teljesen visszaesett a település – sajnos kulturális téren is. Azon az utcán, ahol én lakom – a Margitta–Zilah országút mellett –, hétköznap nem tudsz aludni, olyan nagy a kamionforgalom: éjjel-nappal dübörög.

Maga az országút is elhanyagolt állapotban van, tele gödrökkel, meséli vendéglátóm.

– Nem tudjuk már, kihez forduljunk a felújítás érdekében. Minden magasabb fórumnak jeleztük a helyzetet, ígéretek voltak, de senki nem tett semmit. Tavasszal foltozzák az utat, tart valameddig, de hosszú távon ez nem ér semmit, teljes újrászfaltozásra volna szükség. Talán bizzunk benne, hogy az idén felújítják.

Arról, hogy az országút kátyús, mi magunk is meggyőződhattünk utunk folyamán. Reméljük mi is, teljesül a rendbetételére tett ígéret.

Déner Ferenc

Családi fotóalbum
az elnök
irodájában

A közösség tere lett a palota alagsora

A fa- és fémmegmunkáló műhelyben még van tennivaló, de a terek egy részét már használatba vették a nagyváradi római katolikus püspöki palota alagsorában kialakított Fix Makerspace-ben.

Március második napján **Böcskei László** római katolikus megyés püspök, **Gönczi József**, a Romániai Vállalkozásokért Egyesület (Rove) elnöke és **Posa Tibor** projektmenedzser sajtótájékoztatója után be is jártuk a szépen kialakított, berendezett tereket. Ezek némelyikét már használatba is vették, mondta el kérdésünkre Posa Tibor. Azt is megtudtuk tőle, hogy az alagsornak egy összesen 700 négyzetméteres részében alakították ki a kreatív alkotóműhelyeket és az irodaként használható tereket, itt ezek mellett egy többfunkciós terem is van, amelyben koncerteket, filmvetítést, de akár kisebb konferenciákat is meg lehet tartani.

Böcskei László felidézte: egyszer egy román újságíró katakombának nevezte a pincét, s bár ők sosem hívták így, a kifejezés mégis találó, hiszen az őskeresztények találkozóhelyei voltak a katakombák, s ők is azt szerették volna már a püspöki palota felújításának kezdetén, hogy az épület a közösség számára a találkozások helye legyen. Talán Patachich püspök nem gondolt volna arra,

Posa Tibor, Böcskei László és Gönczi József

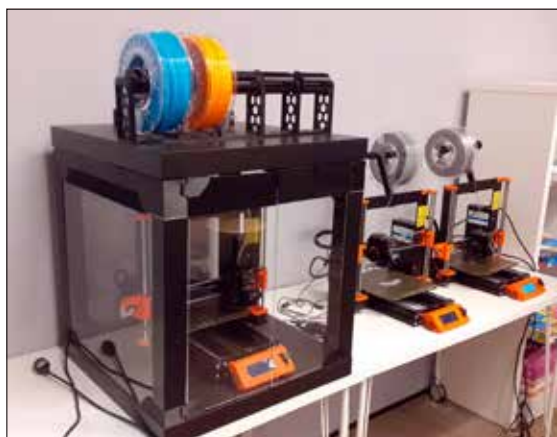

hogy ily módon is használatba vegyék a palotát, de „nekünk feladatunk, hogy megőrizzük az örökséget” – mondta Böcskei László. Hozzátette: fontosnak tartja, hogy a kisvállalkozók mellett akár a pályaválasztás előtt álló fiatalok is kipróbálják például a műhelyeket.

Gönczi József felidézte, hogy 2019 decemberében indult a Románia–Magyarország határon átvágó, európai uniós finanszírozású projektjük, melyben a Rove partnere a debreceni Innova Észak-Alföld Regionális Fejlesztési és Innovációs Ügynökség Nonprofit Kft. A 960 ezer euró összértékű Interreg projektben a váradi székhelyű egyesületnek 500 ezer euró, debreceni partnerének 460 ezer euró jut. Az alagsorban kialakított műhelyek berendezése körülbelül 300 ezer euróba került, a fennmaradt összeget pedig képzésekre és mentorálásra fordíthatják majd, mondta Gönczi József.

A fa- és fémmegmunkáló műhelyben még hátravannak az utolsó simítások, de a varrógépekkel, hímzőgéppel, szabóasztallal stb. berendezett textilműhely már elkészült, akárcsak a podcastok készítésére is alkalmas fotó- és videostúdió. A közösségi irodák és nyomtatóállomások is használatra készek, utóbbiak érdekessége, hogy 3D-s nyomtatókat is lehet majd használni.

Fried Noémi Lujza

A 3D-s nyomtatók

Manet megállapítása

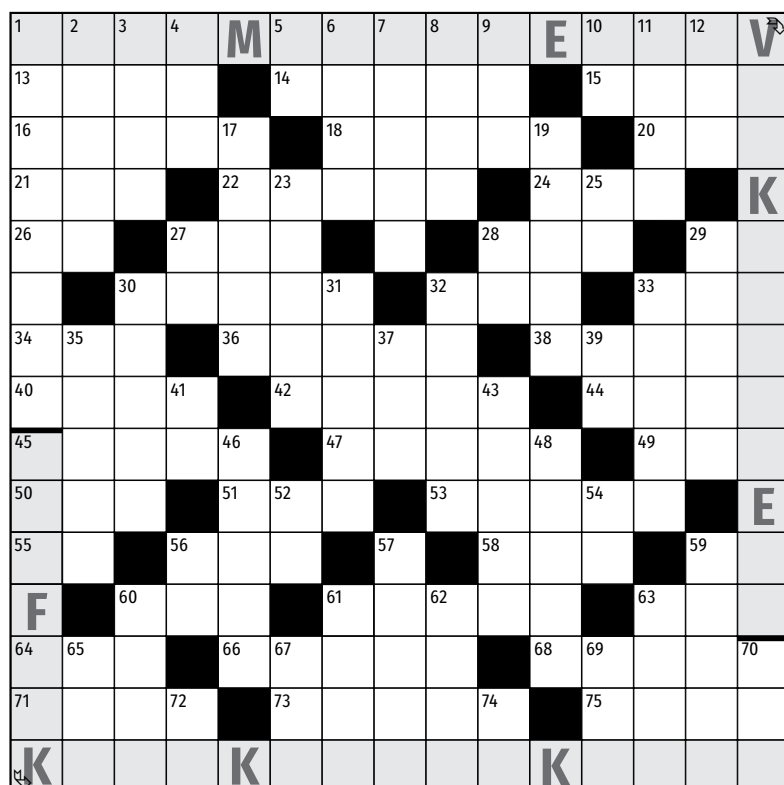
Édouard Manet (1832–1883) francia festő, grafikus volt, a modern vizuális formanyelv egyik megalapozója. Az ő egyik mondását idézzük a rejtvényben a **vízzs.** 1. és a **függ.** 45. alatt.

VÍZZSINTES: 13. Író, régész, múzeumigazgató (Ferenc, 1879–1934). 14. Franciaország leghosszabb folyója. 15. Mezőkön élő zömök madár. 16. A viszálykodás istennője a görög mitológiában. 18. Vuk nevelője. 20. Mauna ... – vulkán a Hawaii-szigeteken (ék. f.). 21. Európai nyelv. 22. Arra a másik helyre. 24. Fizikai képesség. 26. Az izmot rögzíti a csonthoz. 27. Cseh helyeslés. 28. Az alumínium rövid neve. 29. Lombos növény. 30. A szerelem istene az ókori görögöknél. 32. Tea ízesítője is lehet. 33. Bojtos fejedő. 34. Német város, ahonnan hajózható a Duna. 36. A retikül is ez. 38. Kiváló olasz karmester (Alberto, 1909–2001). 40. Kossuth-díjas tekerőlantos, népzene kutató (Ferenc). 42. Újranőtt hajtás. 44. Ide a lábaimhoz. 45. Nagy sikerű magyar zenekar. 47. Amatőr zenei

együttes. 49. Elba szakasza! 50. Német névelő. 51. Sütemény tölteléke. 53. Buenos ... – Dél-Amerika egyik legnagyobb városa. 55. Névelő. 56. Számrendszerünk alapja. 58. Űrlap rovata. 59. A francium vegyjele. 60. Csomó a kötélben. 61. Bolek társa. 63. Horgász kellék. 64. Emésztőnedv. 66. ... fakó! – szólás (nekem nem parancsol, két szó). 68. A jelzett időtől. 71. Magyar énekesnő. 73. Egy cetfajtából kivont illat-alapanyag. 75. Országgyűlés színhelye a Sajó mentén.

FÜGGŐLEGES: 1. Bródy Sándor darabja. 2. Kossuth-díjas énekes, gitáros, zeneszerző. 3. Ezra Mannon fia (O'Neill: Amerikai Elektra). 4. A rádium és a kén vegyjele. 5. Kutya ház. 6. Kovács István ökolívó beceneve. 7. Harcra szólító jel. 8. Abba az irányba. 9. Norvégia, Spanyolország és Ausztria autójel. 10. Móra Ferenc névbetűi. 11. Hidegebbé váló. 12. Vajkészítés mellékterméke. 17. Kis levélű cserje. 19. Méteráru. 23. Ruhatisztítás. 25. A ruténium vegyjele. 27. Arad megye betűjele. 28. Nauru rész! 29. Épület teteje. 30. Legmagasabb rendű élőlény. 31. Fodros ruhadísz. 32. Európai folyó. 33. Két méret közötti. 35. Vékony fémlap. 37. Maláj földszoros. 39. Szolmizációs hang. 41. Rögdarab! 43. Város Északkelet-Olaszországban. 46. Verona folyója. 48. A bételdiót szolgáltató pálmafaj. 52. Lekvár. 54. Elektronvált (röv.). 56. Tolatni kezd! 57. Egymás után. 59. A fény kvantuma. 60. A telefon feltalálója. 61. Mulatós (ember). 62. Von Trier dán filmrendező személyneve. 63. James ... – Roger Moore egyik főszerepe. 65. Edgar Allan ... – amerikai költő, író. 67. Ábrázat páros betűi. 69. Állatkert. 70. Becézett Ádám. 72. Rangjelző előtag. 74. Névelő.

Barabás Zsuzsa

A helyes megfejtést beküldők között **könyvjutalmat** sorsolunk ki! A megfejtést postán vagy e-mailben juttathatják el szerkesztőségünk címére: Várad folyóirat, 410087 Oradea, str. Armatei Române nr. 1/A, corp C; biharmegye@gmail.com. Kérjük, tüntessék fel a nevüket és a pontos lakcímüket! Beküldési határidő: **április 29.** Márciusi rejtvényünk (*Hippokratész véleménye*) helyes megfejtése: „Ha nem vagy hajlandó változtatni az életeden, nem lehet rajtad segíteni.”
Könyvjutalmat nyert:

Tart a népszámlálás

Március 14-én kezdődött és május 15-ig tart a romániai népszámlálás önkitöltős szakasza, ebben az időszakban mindenki maga töltheti ki online a kérdőívet. A második szakaszban, május 16-tól július 17-ig kérdezőbiztosok keresik fel azokat, akik ezt nem tették meg.

Kellemes csalódás lett volna, ha az online kitöltés zökkenőmentesen kezdődik, de „természetesen” nem így történt: már az önkitöltő szakasz első napjának reggelén túlterheltség miatt megadta magát a recensamantromania.ro oldal. Tudorel Andrei, a népszámlálást koordináló Országos Statisztikai Intézet igazgatója éppen Nagyváradon tartózkodott aznap, Dumitru Țiplea Bihar megyei prefektus, Florin Birta nagyvárad polgármester és Dana Pașc, a Bihar Megyei Statisztikai Igazgatóság vezetője társaságában tartott sajtótájékoztatót. Itt bejelentette: két napig a <https://autorecenzare.insse.ro> oldalon is lehet regisztrálni. Mivel azt nem tudjuk megjósolni, hogy lesz-e még hasonló eset cikkünk megjelenéséig, olvasóinknak csak azt tudjuk tanácsolni: próbálkozzanak mindkét platformon, egyik csak működik majd...

Tudorel Andrei azt is elmondta: a tízévente megtartott népszámlálások során olyan ada-

Dana Pașc,
Dumitru Țiplea,
Tudorel Andrei
és Florin Birta

tokat is gyűjtenek, amelyeket nem kaphatnak meg adminisztratív forrásokból, ilyen például a felekezeti hovatartozás, az anyanyelv és a nemzetiség. Azért is fontosak az adatok, mert ezek alapján számítják ki az ország és az egyes települések lakosságát, egyes pénzalapok megítélésekor pedig mind a tényleges lakosság lélekszáma, mind a lakhatási körülmények számítanak.

Bihar megyében – amint a kormánybiztos elmondta – 283 747 lakást kell majd felmérni. A megyét 580 körzetre osztották, ezekben átlagban 490 lakás van, s 207 számlálóbiztos járja majd végig azokat, akik nem vettek részt az önkitöltésben. Akik maguk szeretnék kitölteni a kérdőívet, de nehézségeik akadnak, az önkormányzatoknál erre a célra kialakított helyiségekben kérhetnek segítséget.

Nagyváradon 14 helyen nyújtanak segítséget az önkitöltéshez, a többi között a polgármesteri hivatal és a szociális igazgatóság székhelyén (itt 8 és 16 óra között), de iskolákban, a lakónegyedek multifunkcionális központjaiban, sőt bevásárlóközpontokban is várják majd a polgárokat 12 és 18 óra között, közölte a nagyvárad polgármester.

Mindazoknak, akik az önkitöltést választják, a 2020/19. számú sürgősségi kormányhatározat értelmében jár egy fizetett szabadnap. Az önkitöltést a munkaadójuk számára azzal a kóddal tudják igazolni, melyet a kérdőív elküldése után kapnak.

A polgároknak e-mailben kiküldött nyomtatványban már szerepelhetnek egyes – adminisztratív forrásból származó – adatok, ezért figyelniük kell arra, hogy ezeket nem kell-e javítani. Ilyen lehet például a lakcím vagy a lakóépületre vonatkozó adatok (például építési év).

A népszámlálás második szakasza május 16-án kezdődik, és július 17-ig tart. Ebben az időszakban kérdezőbiztosok keresik fel mindazokat, akik nem töltötték ki maguk a népszámlálási kérdőívet. Fontos tudni, hogy a kérdezőbiztosok is online töltik ki a kérdőíveket, nem papíron.

Fried Noémi Lujza

Fotó: Nagyvárad Polgármesteri Hivatal sajtószolgálat

RÉGEN ÉS MOST ○ A felső képen a Sebes-Körös jobb partján álló épületeket látjuk a Bémer tér felőli oldalon, az alsó képen is ugyanazokat, pár év különbséggel, és egy újabbat, egy vendéglátóipari létesítményt, amelynek felépítése érdekében több fát is kivágtak és jelentős méretű zöldövezetet tüntettek el a folyóparton

Kép és szöveg: Farkas László

9 771583 1061009